

Työelämäyhteistyön uudistaminen ammattillisen koulutuksen järjestelmän ja tutkintorakenteen kehittämisessä

Työelämäyhteistyön uudistaminen ammatillisen koulutuksen järjestelmän ja tutkintorakenteen kehittämisessä

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Opetus- ja kulttuuriministeriö
CC BY-ND 4.0

ISBN pdf: 978-952-415-405-5
ISSN pdf: 1799-0351

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2026

Työelämäyhteistyön uudistaminen ammatillisen koulutuksen järjestelmän ja tutkintorakenteen kehittämisessä

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2026:37		Teema	Koulutus
Julkaisija	Opetus- ja kulttuuriministeriö		
Yhteisötekijä	Opetus- ja kulttuuriministeriö		
Kieli	suomi	Sivumäärä	58

Tiivistelmä

Opetus- ja kulttuuriministeriön asettama työryhmä valmisteli esitykset työelämäyhteistyön uudistamiseksi ammatillisen koulutuksen järjestelmän ja tutkintorakenteen kehittämisessä. Työryhmä tarkasteli työelämätoimikuntien roolia ja kehittämistarpeita työelämäyhteistyön vaikuttavuudessa ja organisoinnissa. Raportissa esitetään työelämäyhteistyön uudistamista työelämän muutosten, tutkintojärjestelmän kehittämisen ja alueellisten työmarkkinoiden tarpeisiin vastaamiseksi. Ehdotuksena on kolmitasoinen rakenne: kansallinen työelämäyhteistyön neuvottelukunta, sen alueelliset jaostot sekä toimialakohtainen asiantuntijarekisteri. Tavoitteena on vahvistaa työelämän osallistumista ammatillisen koulutuksen kokonaiskehittämiseen, lisätä alueellista yhteistyötä ja parantaa koulutustarjonnan työelämävastaavuutta. Neuvottelukunta toimisi työelämän äänenä, käsitteisi tutkintorakenteen kehittämisehdotuksia, seuraisi ammatillisen koulutuksen työelämävastaavuutta ja antaisi lausuntoja koulutuspolitiikan tueksi. Alueelliset jaostot tukisivat koulutuksen järjestäjiä sekä osaamisen hankkimista paikallisesti. Asiantuntijarekisteriä hyödynnettäisiin toimiala- ja tutkintoکوhtaisissa kysymyksissä. Malli perustuu käytössä oleviin resursseihin ja korostaa vuoropuhelua ja vaikuttavuutta. Liitteenä on jäsentahojen kannanotto siihen, että työryhmän ehdotus päätettiin olla viemättä lainsäädäntövalmisteluun.

Asiasanat ammatillinen koulutus, tutkintorakenne, tutkinnot, koulutustarjonta, kehittäminen, työelämäyhteistyö

ISBN PDF 978-952-415-405-5 **ISSN PDF** 1799-0351

Julkaisun osoite <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-415-405-5>

Reformering av arbetslivssamarbetet vid utvecklingen av yrkesutbildningssystemet och examensstrukturen inom yrkesutbildningen

Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2026:37	Tema	Utbildning
Utgivare	Undervisnings- och kulturministeriet	
Utarbetad av	Undervisnings- och kulturministeriet	
Språk	finska	Sidantal 58

Referat

En arbetsgrupp som tillsatts av undervisnings- och kulturministeriet beredde förslag för att reformera arbetslivssamarbetet vid utvecklingen av yrkesutbildningssystemet och examensstrukturen inom yrkesutbildningen. Arbetsgruppen granskade arbetslivskommittéernas roll och utvecklingsbehov när det gäller effektiviteten för och organisationen av arbetslivssamarbetet. I rapporten föreslås en reformering av arbetslivssamarbetet för att möta förändringarna i arbetslivet, utvecklingen av examenssystemet och behoven på de regionala arbetsmarknaderna. Förslaget innebär en struktur i tre nivåer: en nationell delegation för arbetslivssamarbete, regionala avdelningar och ett branschspecifikt expertregister. Målet är att stärka arbetslivets delaktighet i den övergripande utvecklingen av yrkesutbildningen, öka det regionala samarbetet och få utbildningsutbudet att bättre motsvara arbetslivet. Delegationen skulle utgöra arbetslivets röst, behandla förslag till utveckling av examensstrukturen, följa upp att yrkesutbildningen motsvarar arbetslivet och ge utlåtanden till stöd för utbildningspolitiken. De regionala avdelningarna skulle stödja utbildningsanordnare och förvärvande av kunskaper på lokal nivå. Expertregistret skulle användas vid frågor som rör specifika branscher och examina. Modellen bygger på tillgängliga resurser och lägger tonvikten på dialog och effektivitet. Bifogat finns medlemsaktörernas ställningstagande till beslutet att inte föra arbetsgruppens förslag vidare till lagberedning.

Nyckelord arbetslivssamarbete, yrkesutbildning, examensstruktur, examina, utbildningsutbud, utveckling

ISBN PDF	978-952-415-405-5	ISSN PDF	1799-0351
-----------------	-------------------	-----------------	-----------

URN-adress <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-415-405-5>

Reforming cooperation with employers in developing the vocational education and training system and qualification structure

Publications of the Ministry of Education and Culture, Finland 2026:37	Subject	Education
Publisher	Ministry of Education and Culture	
Group author	Ministry of Education and Culture	
Language	Pages	58

Abstract

A working group appointed by the Ministry of Education and Culture prepared proposals for reforming cooperation with employers as part of developing the vocational education and training system and the qualification structure. The working group examined the role of business and industry committees and the need to develop them in order to strengthen the impact and organisation of cooperation between education and employers. The report proposes reforms to cooperation with employers in response to changes in the labour market, the need to develop the system of degrees and qualifications and the requirements of regional labour markets. It sets out a three-tier structure comprising a national advisory board for cooperation with business and industry, its regional sections and a sector-specific register of experts. The aim is to strengthen the involvement of business and industry in the overall development of vocational education and training, increase regional cooperation and improve the responsiveness of education and training provision to labour market needs. The advisory board would act as the voice of business and industry, consider proposals for developing the qualification structure, monitor how well vocational education and training meets labour market needs, and submit opinions to support education and training policy. The regional sections would support education providers and talent acquisition at local level. The register of experts would be used in sector-specific and qualification-specific matters. The model builds on existing resources and emphasises dialogue and effectiveness. An annex includes a statement by the members on the decision not to take the working group's proposal forward into legislative drafting.

Keywords cooperation with employers, vocational education and training, qualification structure, degrees and qualifications, education and training provision, development

ISBN PDF	978-952-415-405-5	ISSN PDF	1799-0351
-----------------	-------------------	-----------------	-----------

URN address <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-415-405-5>

Sisältö

Puheenjohtajan lausuma	8
1 Johdanto	9
1.1 Työelämäyhteistyön uudistamisen työryhmä ja sen tehtävät.....	9
2 Työelämäyhteistyö ammatillisen koulutuksen kehittämisessä	11
2.1 Työelämäyhteistyö sekä resurssien tehokas hyödyntäminen nopeasti muuttuvassa työelämässä	11
2.1.1 Ammatillinen koulutus on moninaista ja vastaa moninaisiin tarpeisiin.....	11
2.2 Työelämäyhteistyön tavoitteet ja organisoinnin muodot	15
2.2.1 Mihin työelämäyhteistyötä tarvitaan?	16
2.2.2 Tavoitteet työelämäyhteistyön uudistamiselle	17
3 Työelämätoimikuntien toiminta ja työelämäyhteistyö tutkintorakenteen kehittämisessä – Nykytilan kuvaus	20
3.1 Työelämätoimikunnat ammatillisen koulutuksen laadunvarmistajina	20
3.1.1 Työelämätoimikuntien tehtävät.....	20
3.1.2 Laadunvarmistamisen kannalta keskeisiä työelämätoimikuntien käytännön toimintoja ja menettelyjä.....	21
3.1.3 Seuranta- ja palautetiedon hyödyntämisprosessi viranomaistasolla	22
3.1.4 Työelämätoimikuntien nykytilan arviointi.....	23
3.2 Työelämätoimikunnat ammatillisen koulutuksen järjestelmän ja tutkintorakenteen kehittämisessä	25
3.2.1 Ammatillisen koulutuksen tutkintorakenne.....	25
3.2.2 Tutkintorakenteen kehittämis ehdotusten prosessi.....	25
3.2.3 Tutkinnon perusteiden kehittämisen prosessi	27
3.2.3.1 Yhteistyö työ- ja elinkeinoelämän kanssa	29
3.2.3.2 Sidosryhmien osallistaminen perusteprosessiin.....	30
3.2.4 Tutkintojärjestelmän kehittämisprosessien toimivuuden arviointi	31
3.2.5 Muita havaittuja kehittämistarpeita	33
3.3 Työelämäyhteistyön rakenteita muissa Euroopan maissa	33

4 Ehdotukset työelämäyhteistyön uudistamiseksi ammatillisen koulutuksen järjestelmän ja tutkintorakenteen kehittämisessä	36
4.1 Työelämäyhteistyön organisointi	36
4.1.1 Työelämäyhteistyön kansallinen neuvottelukunta	37
4.1.1.1 Neuvottelukunnan tarkoitus	37
4.1.1.2 Kansallisen työelämäyhteistyön neuvottelukunnan tehtävät	37
4.1.1.3 Neuvottelukunnan rooli ja yhteistyöprosessit	38
4.1.1.4 Tutkintorakenteen muutosesitysten käsittely	39
4.1.2 Työelämäyhteistyön alueelliset jaostot	40
4.1.2.1 Alueellisten työelämäyhteistyön jaostojen tehtävät	41
4.1.2.2 Alueellisten työelämäyhteistyön jaostojen rooli ja yhteistyöprosessit	42
4.1.3 Toimialakohtainen asiantuntijarekisteri	43
4.1.3.1 Toimialakohtaisen asiantuntijarekisterin hyödyntämisen prosessikuvaus	44
4.1.4 Työelämäyhteistyön sihteeristön tehtävät	45
4.1.5 Työelämäyhteistyön hallinnolliset prosessit	46
4.1.5.1 Toimielinten valinta ja nimittäminen	46
4.1.5.2 Työelämäyhteistyön toimialakohtaisen asiantuntijarekisterin valinta ja nimittäminen	46
4.1.5.3 Toimielinten jäsenmäärät	47
4.1.5.4 Toimialakohtaisen asiantuntemuksen hyödyntäminen	47
4.2 Työelämäyhteistyön rooli ammatillisen koulutuksen laadunvarmistajana	48
4.2.1 Jaostojen rooli laadun varmistamisen näkökulmasta	49
4.2.2 Ammatillisen koulutuksen toiminnanohjauksen kokeilu	49
4.3 Kuljettajien ammattipätevyys ja osaamisen arvioinnin oikaisupyynnöt	50
4.3.1 Kuljettajien ammattipätevyys	50
4.3.2 Osaamisen arvioinnin oikaisupyynnöt	50
4.4 Koulutustarpeiden ennakointi	51
Liitteet	52
Liite 1. Työryhmän jäsentahojen täydentävä lausuma	52
Liite 2. Työelämäyhteistyön organisointi	54
Liite 3. Kansallisen työelämäyhteistyön organisointi	55
Liite 4. Alueellisen työelämäyhteistyön organisointi	56
Liite 5. Toimialakohtaisen asiantuntijarekisterin prosessikuvaus	57
Liite 6. Työelämäyhteistyön rooli ammatillisen koulutuksen laadunvarmistajana	58

PUHEENJOHTAJAN LAUSUMA

Opetus- ja kulttuuriministeriö on lähettänyt lausuntokierrokselle hallituksen esityksen eduskunnalle ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi, jonka osana säädettäisiin ammatillisen koulutuksen työelämätoimikuntien lakkauttamisesta pääosin. Lakkauttaminen johtuu valtion-talouden sopeuttamistoimista. Osa työelämätoimikuntien tehtävistä ehdotetaan siirrettäväksi Opetushallitukselle.

Päätöksen takia alla ehdotettua toimenpidekokonaisuutta ei ole mahdollista toteuttaa.

Kesäkuu 2026

Työryhmän puheenjohtaja, neuvotteleva virkamies Ville Heinonen

1 Johdanto

1.1 Työelämäyhteistyön uudistamisen työryhmä ja sen tehtävät

Opetus- ja kulttuuriministeriö asetti 17.12.2024 työryhmän valmistelemaan esitykset työelämäyhteistyön uudistamiseksi ammatillisen koulutuksen järjestelmän ja tutkintorakenteen kehittämisessä. 1.1.2025 alkaneen ja 31.5.2026 asti jatkuneen toimikautensa aikana työryhmä laati ehdotukset

- toiminnan organisoimiseksi ottaen huomioon ammatillisessa koulutuksessa tapahtuvat muutokset ja muutokset työelämässä
- toiminnallisten edellytysten arvioinnista eräiden muiden hallinnonalojen lainsäädännöllä rajoitettavina olevien tutkintojen ja osaamisalojen osalta
- työelämän näkyvyyden ja vaikuttavuuden parantamiseksi osana ammatillisen koulutuksen järjestelmää.

Työryhmän puheenjohtajana toimi neuvotteleva virkamies Ville Heinonen opetus- ja kulttuuriministeriöstä ja varapuheenjohtajana Ammatillinen koulutus -yksikön päällikkö, opetusneuvos Heli Tirri Opetushallituksesta. Muita työryhmän jäseniä ovat

- Opetusneuvos Carola Helle-Kolunen, Opetushallitus
- Opetusneuvos Taija Paasilinna, Opetushallitus
- Asiantuntija Mikko Vieltojärvi, Elinkeinoelämän keskusliitto, EK
- Koulutus- ja työllisyysasioiden päällikkö Mikko Heinikoski, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö, SAK ry
- Asiantuntija Riina Nousiainen, STTK ry
- Johtava asiantuntija Elina Sojonen (10.11.2025 asti), koulutuspolitiikan päällikkö Miika Sahamies (11.11.2025 alkaen), Akava ry
- Koulutuspolitiikan asiantuntija Mikko Kinnunen, Suomen Yrittäjät ry
- Asiantuntija Mertzi Bergman, Kunta- ja hyvinvointialueyönantajat, KT
- Johtaja Susanna Aro, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto, MTK ry
- Toiminnanjohtaja Jonas Laxåback, Svenska lantbruksproducenternas centralförbund SLC r.f.
- Asiantuntija Marja Pesonen (22.1.2026 asti), neuvottelupäällikkö Ulla Westermarck (23.1.2026 alkaen), Kirkon työmarkkinalaitos

- Erityisasiantuntija Lauri Kurvonen, Opetusalan Ammattijärjestö OAJ ry
- Suunnittelija Johanna Väinölä, opetus- ja kulttuuriministeriö

Työryhmän sihteereinä toimivat opetusneuvos Carola Helle-Kolunen ja opetusneuvos Taija Paasilinna Opetushallituksesta sekä suunnittelija Johanna Väinölä opetus- ja kulttuuriministeriöstä. Työryhmän puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja sekä sihteeristö muodostivat työryhmässä käsiteltäviä asioita ja ehdotuksia valmis-televan ryhmän.

2 Työelämäyhteistyö ammatillisen koulutuksen kehittämisessä

2.1 Työelämäyhteistyö sekä resurssien tehokas hyödyntäminen nopeasti muuttuvassa työelämässä

2.1.1 Ammatillinen koulutus on moninaista ja vastaa moninaisiin tarpeisiin

Ammatillisen koulutuksen tutkintojärjestelmä koostuu ammatillisista perustutkinnoista, ammattitutkinnoista ja erikoisammattitutkinnoista. Kaikki tutkinnot muodostuvat tutkinnon osista, ja tutkinto on suoritettu silloin, kun henkilö on suorittanut kaikki tutkinnon muodostumissääntöjen mukaiset tutkinnon osat. Ammatillisessa koulutuksessa voi opiskella joko oppilaitoksessa tai työpaikalla järjestettävässä oppimisopimukseen tai koulutusopimukseen perustuvassa koulutuksessa.

Pääsääntönä on, että ammatilliset perustutkinnot tuottavat osaamisen, jota voi hyödyntää ensi kertaa työmarkkinoille tullessa tai alaa vaihtaessa. Ammatti- ja erikoisammattitutkinnot on suunniteltu osaamisen päivittämiseen ja täydentämiseen. Tosiasiassa tutkintoja ja niiden osia käytetään joustavasti kulloisenkin tarpeen mukaan. Oppivelvollisuuslain piirissä olevat nuoret hakeutuvat miltei yksinomaan suorittamaan ammatillisia perustutkintoja.

Ammatillisessa koulutuksessa opiskelee vuosittain noin 301 000 henkilöä. Opiskelun tavoitteet ja suorittamistavat ovat hyvin moninaisia.

Taulukko 1. Ammatillisen koulutuksen opiskelijat tutkintotyypeittäin vuonna 2024

Opiskelijat vuonna 2024	Ammatilliset perustutkinnot	Ammatti- ja erikoisammattitutkinnot	Yhteensä
Koko tutkinto	203 613	66 750	269 067
Tutkinnon osa/osia	43 524	14 592	57 480
Tutkinnon osaa pienempi kokonaisuus	117	297	411
Yhteensä	238 629	79 881	314 490

Vuonna 2024 ammatillista perustutkintoa tutkintotavoitteisesti opiskelevista opiskelijoista 37 % oli alle 18-vuotiaita oppivelvollisia. Maksuttomuuden piiriin kuuluvia, eli kalenterivuonna korkeintaan 20-vuotta täyttäviä perustutkinto-opiskelijoista oli 55 %.

Ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden ikäjakauma on kuvattu alla olevassa taulukossa. Mukana on kaikki opiskelijat, myös tutkinnonosatavoitteisesti opiskelevat.

Taulukko 2. Ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden ikäjakauma tutkintotyypeittäin

Opiskelijoiden ikäjakauma	Ammatilliset perustutkinnot	Ammatti-tutkinnot	Erikoisammatti-tutkinnot	Yhteensä
15–19-vuotiaat	102 036	567	21	102 342
20–24-vuotiaat	38 106	5 307	474	43 287
25–29-vuotiaat	21 315	6 975	1 635	29 358
30–34-vuotiaat	19 830	8 664	3 195	30 993
35–39-vuotiaat	18 003	8 766	3 975	29 997
40–44-vuotiaat	14 304	8 379	4 728	26 715
45–49-vuotiaat	10 539	7 029	4 233	21 165
50–54-vuotiaat	7 089	5 049	3 045	14 793
55–59-vuotiaat	5 121	4 107	2 250	11 160
60–64-vuotiaat	1 965	1 500	750	4 107
65–vuotiaat ja sitä vanhemmat	321	216	63	573
Yhteensä	238 629	56 559	24 366	314 490

Ammatilliseen koulutukseen osallistuvien koulutustaustassa on myös paljon vaihtelua. Taulukossa on esitetty ammatillisessa koulutuksessa vuonna 2023 opiskelleiden korkein aikaisempi koulutus tutkintotyypeittäin. Tilastosta näkee, että suurella osalla perustutkintoja opiskelevista ei ole perusasteen jälkeistä koulutusta tai heidän koulutuksensa on tuntematon.

Taulukko 3. Ammatillisessa koulutuksessa vuonna 2023 opiskelleiden korkein aikaisempi koulutus tutkintotyypeittäin

Tutkinto	Ei perusasteen jälkeistä koulutusta tai tutkinto tuntematon	Ylioppilastutkinto	Ammatillinen perustutkinto	Ammatti- tai erikoisammattitutkinto	Opistoasteen tutkinto	Alemman korkea-asteen tai ammatillisen korkea-asteen tutkinto	Ylemmän korkeakouluasteen tutkinto tai tutkijakoulutus
ammatillinen perustutkinto	68 %	5 %	17 %	4 %	1 %	4 %	2 %
ammattitutkinto	16 %	7 %	39 %	12 %	5 %	15 %	7 %
erikoisammattitutkinto	4 %	3 %	27 %	19 %	6 %	22 %	18 %
Yhteensä	54 %	5 %	22 %	6 %	2 %	7 %	4 %

Kaikkea ammatillista koulutusta säädellään lailla ammatillisesta koulutuksesta. Lain 2 §:ssä ammatillisten tutkintojen ja koulutuksen tarkoitus määritellään seuraavasti:

Tässä laissa tarkoitettujen tutkintojen ja koulutuksen tarkoituksena on kohottaa ja ylläpitää väestön ammatillista osaamista, antaa mahdollisuus ammattitaidon osoittamiseen sen hankkimistavasta riippumatta, kehittää työ- ja elinkeinoelämää ja vastata sen osaamistarpeisiin, edistää työllisyyttä, antaa valmiuksia yrittäjyyteen ja työ- ja toimintakyvyn jatkuvaan ylläpitoon sekä tukea elinikäistä oppimista ja ammatillista kasvua. Tässä laissa tarkoitettujen koulutuksen tarkoituksena on lisäksi edistää tutkintojen tai niiden osien suorittamista.

Tässä laissa tarkoitettujen koulutuksen tavoitteena on lisäksi tukea opiskelijoiden kehitystä hyväksi, tasapainoisiksi ja sivistyneiksi ihmisiksi ja yhteiskunnan jäseniksi sekä antaa opiskelijoille jatko-opintovalmiuksien, ammatillisen kehittymisen, harrastusten sekä persoonallisuuden monipuolisen kehittämisen kannalta tarpeellisia tietoja ja taitoja. Koulutusta alle 18-vuotiaalle opiskelijalle suunniteltaessa, järjestettäessä ja siitä päätettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu. (11.3.2022/164)

2.2 Työelämäyhteistyön tavoitteet ja organisoinnin muodot

Jatkuvalla ja säädöksiin perustuvalla työelämäyhteistyöllä on pyritty varmistamaan, että ammatillinen koulutus on työelämälähtöistä ja uudistuu työelämän muuttuvien osaamistarpeiden mukaan. Työelämäyhteistyö on perustunut sekä alakohtaiseen laadunvarmistukseen ja kehittämiseen että kansallisten toimielimien toimintaan. Osa työelämäyhteistyöstä toteutetaan tapauskohtaisesti uudistettaessa tutkinnon perusteita.

Yhteistyön järjestäminen ja organisointi on heijastellut tapaa järjestää ammatillinen koulutus eri aikoina. Toimintatavat ovat liittyneet myös ajalle tyypillisiin yhteiskunnallisen vuoropuhelun muotoihin.

Ammatillisen koulutuksen työelämäyhteistyölle ei 2000-luvun aikana ole ollut kansallisesti kokoavaa vuoropuhelun foorumia. Vuoteen 2009 asti toimi aikuis-koulutusneuvosto, jonka tehtävänä oli laajasti arvioida aikuisten osaamistarpeita sekä koulutusjärjestelmän vastaavuutta kansalaisten ja työelämän tarpeisiin.

Neuvoston toimiala oli laaja ja kattoi kaiken julkisen valvonnan alaisen aikuiskoulutuksen vapaasta sivistystyöstä korkeakouluihin. Neuvoston jäsenet ja puheenjohtaja valittiin työelämän järjestöistä ja neuvoston työtä tuki päätoiminen pääsihteeri.

2000-luvulla koulutuspoliittisessa ajattelussa siirryttiin korostamaan koko elämän kestävästä oppimisesta. Aikuisille suunnatun koulutuksen rinnalle vakiintui termi elinikäinen oppiminen. Käsite laajensi aikuiskoulutusta ja kattoi myös esimerkiksi oppimisvalmiuksien kehittymisen nuorella iällä. Oppimista tapahtuu kaiken aikaa ja erilaisissa ympäristöissä. Ajattelun muutos vaikutti myös neuvoston rakenteeseen. Aikuiskoulutusneuvoston tehtävää laajennettiin ja sen nimi muutettiin Elinikäisen oppimisen neuvostoksi. Ajalle tyypillisesti neuvostoinstituutioita haluttiin kuitenkin keventää. Sama koski Elinikäisen oppimisen neuvostoa. Päätoimisesta pääsihteeristä luovuttiin ja sihteerin toimi hoidettiin opetus- ja kulttuuriministeriön virkatyönä muun työn ohella.

Kansallisen työelämäyhteistyön lisäksi toimialoilla on ollut keskeinen asema alakohtaisessa kehittämisessä ja osaamisen arvioinnissa. Aikuisten näyttötutkintojärjestelmän käynnistyttyä vuonna 1994 perustettiin tutkintotoimikunnat. Toimikunnilla oli muodollista valtaa sekä koulutuksen järjestäjiin että opiskelijoiden arviointiin. Toimikunnat myönsivät hakemuksesta järjestäjille oikeuden järjestää tutkintoja. Toimikunnat myös ottivat vastaan osaamisen näytön ja myönsivät kokelaalle tutkintotodistuksen. Menettely oli koulutusjärjestelmässä poikkeuksellinen; työelämälle delegoitiin lainsäädännöllä merkittävää, myös yksilöä koskevaa, toimeenpanovaltaa.

Samaan aikaan tutkintotoimikuntien kanssa toiminnassa olivat työelämän edustajista koostuvat koulutustoimikunnat. Niiden tehtävänä oli kehittää toimialansa ammatillista koulutusta ja tukea koulutustarpeen ennakkointia.

Molemmista toimikunnista luovuttiin osana vuoden 2018 ammatillisen koulutuksen uudistusta ja niiden tilalle perustettiin työelämätoimikunnat.

2.2.1 Mihin työelämäyhteistyötä tarvitaan?

2000-luvulla työelämäyhteistyössä on ollut kaksi toisistaan erottuvaa toimintamallia: yhtäältä on haluttu rakenteita, joiden tavoitteena on tarjota foorumi kansalliselle ammatillisen koulutuksen kehittämiselle. Kansallisen tason toimintamuodoissa keskeistä on ollut mm. ammatillisen koulutuksen laatuun ja vaikuttavuuteen liittyvät kysymykset. Tutkinnot ja tutkintorakenne ovat niin ikään olleet esillä.

Toisaalta yhteistyö on organisoitu alakohtaiseksi. Tavoitteena on ollut syvällisen asiantuntemuksen hyödyntäminen. Tutkintotoimikunnat vastasivat työstä tutkinnoittain ja koulutustoimikunnat hieman laajempaan alakohtaisena kokonaisuutena.

Yhteistyön eri tasoilla on erilaiset tehtävät. Valtakunnallisella tasolla keskeistä on ollut työelämän äänen kuuluminen ammatillisen koulutuksen kehittämisessä ja toimeenpanossa. Ala- ja tutkintokohtaisessa yhteistyössä painopiste on ollut varmistaa asiantuntemus tutkintojen ja koulutuksen kehittämisessä.

Tässä raportissa esitetään malli, joka pyrkii yhdistämään edellä kuvatut tavoitteet. Ammatillisella koulutuksella ei viime vuosina ole ollut kansallisesti kokoavaa työelämän ”ääntä”. Työelämän vaikutus on näkynyt erilaisissa temaattisissa työryhmissä, mutta foorumi kokonaiskehittämistä koskevalle keskustelulle ja vaikuttamiselle on puuttunut. Ehdotuksessa turvataan alakohtainen asiantuntemus vähintään nykyisellä tasolla. Uutena elementtinä mukaan tuotaisiin välittävä alueellinen taso.

2.2.2 Tavoitteet työelämäyhteistyön uudistamiselle

Työryhmässä on käyty keskustelua työelämäyhteistyön tavoitteista ja toimintamalleista. Pyrkimyksenä on luoda rakenne, joka lisää työelämän näkyvyyttä ammatillisen koulutuksen kokonaisuudessa ja mahdollistaa riittävän alakohtaisten asiantuntemuksen. Työryhmä on työssään lähtenyt siitä, että uusi toimintamalli on toteutettavissa nykyiseen työelämätoimikuntajärjestelmään osoitettavilla resursseilla.

Työryhmä laatii ehdotuksensa kahdeksan keskeisen periaatteen varaan, joiden se katsoo edistävän työelämän mukana oloa ammatillisen koulutuksen järjestelmässä ja syventävän työelämän edustajien vaikutusmahdollisuuksia.

1. Työelämäyhteistyö on vaikuttavaa

Ollakseen osallistujia motivoivaa ja toimintaan kannustavaa, työelämäyhteistyön tulee olla vaikuttavaa. Vaikutuskanavien on oltava selkeitä ja työelämän kontribuution tulee näkyä toteutuneessa kehittämisessä. Vaikuttavuutta lisätään kansallisella, alueellisella ja alakohtaisella tasolla.

2. Ottaa huomioon paikalliset olosuhteet

Elinkeinorakenne ja väestökehitys ovat aiempaakin paikallisempia ilmiöitä. Tuotanto- ja palvelurakenne poikkeavat maan eri osissa huomattavastikin. Ammattiosaamisen painotukset ja tarve ovat sen takia erilaisia. Sama koskee väestökehitystä. Suomen alueet ovat väestörakenteeltaan nopeasti eriytyvässä.

Työelämäyhteistyön tulee mahdollistaa alueelliset painotukset ja tukea alueiden elinkeinojen kehittämistä.

3. Kansallisesti kokoava

Alueellisuuden ohella työelämäyhteistyön tulee olla kansallisesti vaikuttavaa. Nykyisessä yhteistyön organisoinnin tavassa ei ole organisaatiota, joka säännönmukaisesti toisi esille työelämän tavoitteita ammatillisen koulutuksen kansallisen toimeenpanon ja kehittämisen suhteen.

4. Kehittää tutkintoja pitkäjänteisesti

Ammatillisen koulutuksen tutkintoja kehitetään jatkuvasti. Opetushallitukselle tulee syötteitä tutkintojen uudistamiseksi eri suunnista ja eri tasoisina. Tutkintojen kehittämisessä ei ole vakiintuneita toimintamalleja, joissa työelämälle tarjoutuisi mahdollisuus keskinäisen kokonaisnäkömyksen muodostamiseen ja eri ehdotusten painottamiseen.

5. Työelämällä näkyvyyttä ammatillisen koulutuksen kehittämisessä

Sen jälkeen kun kansallisista neuvostoista luovuttiin, työelämällä ei ole ollut yhtenäistä, näkyvää areenaa omien tavoitteidensa esittämiseksi. Puute on pirstaloanut keskustelua.

6. Toimii aktiivisesti koulutuksen järjestäjien sparraajana

Ammatillisen koulutuksen järjestäjien ja työelämän vuorovaikutus on aktiivista ja tapahtuu monella tasolla. Vuoden 2018 lakiuudistuksen jälkeen on käyty keskustelua siitä, mikä työelämän muodollinen rooli suhteessa koulutuksen järjestäjiin on, ja mikä sen pitäisi olla. Yhteistyö toimii parhaiten silloin, kun järjestäjien ja työelämän organisaatioiden välillä vallitsee luottamus ja yhteinen halu kehittää toimintaa. Tavoitteena on, että koulutuksen järjestäjät ja työelämä yhdessä etsivät keinoja uudistaa toimintaa, lisätä vaikuttavuutta ja parantaa ammatillisen koulutuksen laatua. Kyse ei ole normiohjauksesta, vaan yhdessä tekemisestä.

7. Työn resurssitehokkuus ja ”motivointi”

Työelämäyhteistyö ei toimi ilman sitoutuneita tekijöitä. Toimintaan sitoutuu satoja henkilöitä pääosin vapaaehtoisesti. Motivaation ylläpito edellyttää, että työ on vaikuttavaa, ja sen tulokset näkyviä.

8. Ennakointitiedon hyödyntäminen

Koulutustarpeiden ennakointia ollaan järjestämässä uudelleen. Työelämäyhteistyön avulla on varmistuttava siitä, että toimialoilla on jatkossakin riittävän vahva rooli ennakointiprosessissa ja tulosten arvioinnissa. Määrällisten mittareiden lisäksi on huomioitava laadullisten ennakointitarpeiden merkitys.

3 Työelämätoimikuntien toiminta ja työelämäyhteistyö tutkintorakenteen kehittämisessä – Nykytilan kuvaus

3.1 Työelämätoimikunnat ammatillisen koulutuksen laadunvarmistajina

Työelämätoimikuntien tehtäviä, toimivaltaa ja vastuita määritellään ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa (531/2017) ja asetuksessa (673/2017). Lainsäädännössä korostetaan työelämän roolia ammatillisen koulutuksen kehittämisessä ja laadun varmistamisessa ja sitä, että työ- ja elinkeinoelämä sekä opiskelijat voivat luottaa osaamisen arvioinnin ja myönnettävien tutkintojen laatuun ja opiskelijoiden yhdenvertaiseen asemaan. Lainsäädäntöuudistuksessa oli noussut tarve toimielimelle, joka varmistaisi ammatillisen koulutuksen laatua. Lainsäädäntö astui voimaan 1.1.2018. Siinä työelämätoimikunnille asetettiin rooli toimia valtakunnallisena laadunvarmistuselimenä ja lakisääteisiä tehtäviä toiminnan toteuttamiseksi.

Työelämätoimikuntaan voi nimittää enintään yhdeksän jäsentä. Työelämätoimikuntien jäsenistö koostuu työnantajien, työntekijöiden, opetusalan edustajista sekä tarvittaessa itsenäisten ammattinharjoittajien edustajista. Enemmistö koostuu työelämän edustajista. Työelämätoimikunnan puheenjohtajana tai varapuheenjohtajana voi toimia ainoastaan työelämää edustava jäsen. Nykyisellä toimikaudella (1.1.2024–31.12.2026) toimii 34 työelämätoimikuntaa, 279 jäsentä (sisältää seitsemän pysyvää asiantuntijajäsentä). Työelämätoimikuntien työtä tukee työelämätoimikuntien sihteeristö, joiden asiantuntijat hoitavat toimikuntien sihteerin tehtävät, toimivat tukena ja huolehtivat toimikuntien yhteisistä menettelytavoista.

Laadunvarmistuksen, kehittämisen ja yhteistyön tarpeet ovat nousseet esille sopeuttamistoimenpiteiden ja norminpurkujen aikana. Näin ollen laadunvarmistustehtävää, työelämän yhteistyötä ja sen muotoja on nähty tarpeen tarkastella uudestaan.

3.1.1 Työelämätoimikuntien tehtävät

Työelämätoimikuntien tehtävät perustuvat lakiin (531/2017) ja asetukseen (673/2017) ammatillisesta koulutuksesta.

Työelämätoimikunnat varmistavat ammatillisen koulutuksen laatua näyttöjen toteutuksen ja osaamisen arvioinnin osalta seuraamalla valtakunnallista palaute-, seuranta- ja arviointitietoa ja tekemällä tarvittaessa vierailukäyntejä näyttöympäristöihin ja koulutuksen järjestäjille. Ne tuottavat vuosittain tietoa näyttöjen toteutuksen ja osaamisen arvioinnin laadusta omalla toimialalla ja toimittavat tiedot havaitsemistaan puutteista opetus- ja kulttuuriministeriölle.

Työelämätoimikunnat osallistuvat ammatillisen koulutuksen tutkintorakenteen sekä ammatillisten tutkintojen ja niiden perusteiden kehittämiseen yhteistyössä opetus- ja kulttuuriministeriön ja Opetushallituksen kanssa. Toimikunnat voivat tehdä Opetushallitukselle aloitteita toimialansa tutkintorakenteen tai tutkintojen perusteiden kehittämiseksi antamalla lausuntoja toimialansa tutkintoja koskevista tutkintorakenteen muutosesityksistä ja tutkinnon perusteluonnoksista sekä osallistumalla oman toimialansa tutkintojen perusteiden toimeenpanon seurantaan silloin, kun seuranta tehdään toimikunnan osaamis- ja toimialoilla.

Työelämätoimikuntien tehtäviin kuuluu myös käsitellä ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 55 §:ssä tarkoitetut tutkintokoulutuksen opiskelijan osaamisen arviointia koskevat oikaisupyynnöt sekä vastata kuorma- ja linja-auton kuljettajien ammattipätevyydestä annetun lain 15 §:ssä tarkoitetun kokeen järjestämisestä ja valvonnasta sekä mainitun lain 5 §:n 3 momentissa tarkoitetun todistuksen antamisesta.

3.1.2 Laadunvarmistamisen kannalta keskeisiä työelämätoimikuntien käytännön toimintoja ja menettelyjä

Työelämätoimikuntien laatimat vuosittaiset tilannekuvat ja -raportit ovat muodostaneet selkeän kokonaisuuden, jonka kautta ne tuottavat ja välittävät tietoa havainnoistaan vuosittain. Tilannekuvaraportit sisältävät tietoja tutkintojen ja tutkinnon osien suoritusmääristä, tutkintojen järjestämisestä, näyttöjen toteutuksen ja osaamisen arvioinnin laadusta sekä tutkintojen perusteiden ja tutkintorakenteen toimivuudesta. Työelämätoimikuntien sihteeristö tuo toimikunnille säännöllisesti ja vuosittain tietoa koulutuksen järjestämisluvista, palautteista (opiskelijapalaute, työpaikkapalaute, työpaikkaohjaajapalaute), suoritusmääristä (tutkinnoittain, tutkinnon osittain, osaamisaloittain ym.), näyttöympäristöistä sekä arvioijatiedoista. Toimikunnat täydentävät tietoaan tutkinnon perusteista tehdyillä havainnoillaan ja hyödyntävät esimerkiksi vierailukäyntiraporttien sisältöjä ja tietoja.

Työelämätoimikunnat tekevät päätökset vierailukäynneistään kokouksissaan ja kirjaavat valitun vierailukäynnin perustelut pöytäkirjaansa. Perustelu vierailukäynnin suorittamiselle voi olla esimerkiksi, että koulutuksen järjestäjä on merkittävä toimija alueella. Lisäksi perusteluna vierailukäynnille voi olla suoritusmäärät (riskiperusteisuus), näytöt ja arviointi (esim. näytöt toteutetaan oppilaitoksessa, arvioinnin kaksikantaisuuden toteutuminen, palaute Vipusesta).

3.1.3 Seuranta- ja palautetiedon hyödyntämisprosessi viranomaistasolla

Työelämätoimikunnat tuottavat vuosittain alakohtaista tietoa näyttöjen toteutuksesta, osaamisen arvioinnin toteutumisesta, hyvistä käytännöistä sekä toiminnan puutteista. Havainnot tutkinnon perusteiden kehittämistarpeista, kuljettajan ammattipätevyuden erillisestä valvonnasta ja mahdolliset niissä havaitut puutteet sekä Koski-palvelun ja Vipusen seuranta- ja palautetiedot ja niistä tehdyt havainnot kootaan yhteen tilannetiedoiksi.

Työelämätoimikunnat, työelämätoimikunnan sihteeristön asiantuntijat ja perusteasiantuntijat käyvät säännöllisesti dialogista yhteistyötä työelämätoimikunnan vierailukäynneillä tehdyistä havainnoista, seuranta- ja palautetiedoista ja tutkinnon perusteisiin liittyvistä havainnoista. Työelämätoimikunnan laatimia tilannekuvia käydään yhdessä läpi, analysoiden havaintoja, pohtien yhdessä mahdollisia koulutuksen järjestäjille suunnattavia ohjaus- ja tukitoimia laadunvarmistamiseksi ja muita tarvittavia toimenpiteitä, ja esimerkiksi onko tarpeen tiedottaa koulutuksen järjestäjien korjaamattomista puutteista opetus- ja kulttuuriministeriöön. Yhteisesti sovitaan, miten toimenpiteiden toteutumista seurataan.

Työelämätoimikuntien sihteeristö järjestää tilaisuuksia, mm. puheenjohtajistolle ja jäsenille suunnattuja tapaamisia ja laatutilaisuuksia, joissa esitellään esim. tilannetietoa toimikuntien toimialoilta. Tietoja ja havaintoja käydään myös läpi toimikuntien kokouksissa, joihin on kutsuttu mm. perusteasiantuntijoita ja opetushallinnon edustajia.

Työelämätoimikunnat ja opetushallituksen asiantuntijat voivat tehdä toimenpiteitä työelämätoimikuntien tuotetusta tiedosta ja havainnoista. Työelämätoimikunnat voivat toteuttaa yhteistyötapaamisia koulutuksen järjestäjille näyttöjen toteutuksen ja osaamisen arvioinnin toteutumisesta ja hyvistä käytänneistä. Lisäksi Opetushallituksen asiantuntijat hyödyntävät työelämätoimikuntien keräämää ja tuottamaa tietoa toimintansa suunnittelussa sekä webinaareissa, työpajoissa, koulutuksissa, verkostotapaamisissa tai ohjeissa ja oppaissa.

3.1.4 Työelämätoimikuntien nykytilan arviointi

Owal Groupin (10/2022) tekemässä työelämätoimikuntien nykytilan arvioinnissa nousi esiin muun muassa, että työelämäkunnat nähtiin keskeisenä laadun kehittämisen ”konkretisoijana” ja ”eteenpäin viejänä” sekä merkittävänä osana koulutuksen laadun varmistuksen kenttää. Työelämätoimikuntien vierailukäynneillä kerrottiin päästävän aitoon sparraukseen osaamisen arvioinnin kehittämiskohteista. Toimikuntien toiminnan ja tehtävien toteutuksen todettiin täsmentyneen hyvin, esim. opiskelijan osaamisen arviointia koskevien oikaisupyyntöjen käsittelyn ja vuosittaisen raportoinnin osalta. Lisäksi nähtiin, että tutkintorakenteen sekä ammatillisten tutkintojen ja niiden perusteiden kehittäminen kehittämisen kumppanina toteutui hyvin sekä näyttöjen toteutuksen ja osaamisen arvioinnin laadun varmistaminen omalla toimialallaan koettiin tärkeänä osana ammatillisen koulutuksen laadunvarmistuksen kenttää (sekä jäsenten että sidosryhmienkin mielestä). Mainittiin myös, että toiminnan kannalta keskeisen resurssin muodostavat sihteerit, joiden työskentely sai kiitosta. Vastaajien mielestä jäsenten asiantuntemus on pääsääntöisesti hyvällä tasolla ja jäsenet motivoituneita työskentelyyn.

Poimintoja kehitettävistäkin asioista on luettavissa arviointiraportista, mm. siitä, mitä työelämätoimikuntien tekemistä havainnoista seuraa ja mitkä ovat puutteiden puuttumiskeinot ja työelämätoimikuntien toimivaltuuksien riittävyyteen liittyvä kysymys. Toimikuntien rooli nähtiin painottuvan laadun varmistukseen ja tiedon tuotantoon, kun puolestaan toimikuntien rooli nähtiin järjestäjien kehittämisen kumppanina olleen varsin pieni. Toivottiin lisää vuoropuhelua sekä järjestäjien että opetushallinnon suuntaan. Vuorovaikutus ja tiedon hyödyntäminen nähtiin olleen toimikuntien jäsenten näkökulmasta keskeisimmät kritiikin kohteet. Toimikuntien sisäinen työskentely koettiin pääsääntöisesti toimivaksi, mutta toimikuntien väliseen yhteistyöhön toivottiin myös panostettavan lisää. Työelämätoimikuntien nykyinen määrä koettiin pääsääntöisesti toimivaksi toimikuntatyöskentelyn tavoitteisiin ja tehtäviin nähden. Haasteita tunnistettiin kuitenkin nimitysprosessissa (ks. kohta suositukset).

Arviointiraportti sisältää myös suosituksia nykyisen työelämätoimikuntajärjestelmän kehittämiseksi ja pohdintoja tulevaisuudesta, joita tuodaan poimintoina tässä kappaleessa. Toimikuntien vuorovaikutuksen lisääminen tahojen kesken lisäisi työn vaikuttavuutta. Toimikunnat voisivat ottaa vuorovaikutuksellisempaa roolia laadun kehittäjänä (laadun varmistaminen ennemmin indikaattori-seurannan, omavalvonnan, erillisselvitysten ja auditointien avulla). Seuranta ja laadunvarmistaminen tulisi olla nopeasti reagoivaa ja riittävän tiukkaa. Lisäksi toimikuntien havaitsemiin puutteisiin vaikuttamiseen tarvitaan uusia keinoja.

Esille nostettiin myös se, miten koko ammatillisen koulutuksen laadunvarmistusta kehitetään, ja mikä olisi toimikuntien optimaalinen rooli. Raportin mukaan roolin kehittämistä ei voida irrottaa laajemmin koko ammatillisen koulutusjärjestelmän kehittämisestä. Tuotiin esiin, tulisiko laadun kehittämisen, valvonnan ja varmistamisen elementit tulevaisuudessa erottaa toisistaan selkeämmin, esim. painopisteet tutkintorakenteeseen tai tutkintojen sisältöihin, vierailukäynteihin tai mahdollisesti muuhun kehitettävään ja sparraavaan työhön. Rooli laadunvarmistuksessa ei tule vähenemään, päinvastoin. Lisäksi mainittiin, että työelämätoimikuntien nimitysprosessia tulisi tarkastella erityisesti sukupuolikiintiöiden osalta.

Tukimateriaalia ja lähteitä

OPH/Työelämätoimikuntien sivusto: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/ammattillinen-koulutus/tyoelamatoimikunnat>

Työelämätoimikuntien laatimat tilannekuvat: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/ammattillinen-koulutus/tyoelamatoimikunnat>

Sarjakuva osaamisen arvioinnin oikaisupyynnön tekemiseen (suomi ja ruotsi):
[Sarjakuva, osaamisen arvioinnin oikaisupyynnön tekemiseen \(suomi ja ruotsi\) \(työelämätoimikuntien perhdytysmateriaali, su\).pdf](#)

Tukiaineisto arvioinnin tarkistamista koskevan päätöksen tekemiseen (suomi ja ruotsi): <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/oikaisupyynnto-arvioinnin-tarkistamista-koskevaan-paatokseen-ammattillisessa>

Työelämätoimikuntien esite (suomi, ruotsi, englanti):
<https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Ty%C3%B6el%C3%A4m%C3%A4toimikunnat%2C%20suom.pdf>
<https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Arbetslivskommissioner%2C%20sv.pdf>

Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017: [Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017 - Ajantasainen lainsäädäntö - FINLEX®](#)

Asetus ammatillisesta koulutuksesta 673/2017: [Valtioneuvoston asetus ammatillisesta... 673/2017 - Säädökset alkuperäisinä - FINLEX®](#)

Työelämätoimikuntien nykytilan arviointi 10/2022, Owal Group:
<https://owalgroup.com/wp-content/uploads/2022/10/ToimikuntaRaportti1010.pdf>

3.2 Työelämätoimikunnat ammatillisen koulutuksen järjestelmän ja tutkintorakenteen kehittämisessä

3.2.1 Ammatillisen koulutuksen tutkintorakenne

Ammatillisen koulutuksen tutkinnot on kuvattu tutkintorakenteessa. Tutkintorakenteesta löytyvät tutkinnot, joita ammatillisessa koulutuksessa on mahdollista järjestää. Tutkintorakenteesta olevista tutkinnoista säädetään opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella ammatillisen koulutuksen tutkintorakenteesta (680/2017). 1.9.2025 tutkintorakenteesta oli voimassa olevia ammatillisia perustutkintoja 42, ammattitutkintoja 64 ja erikoisammattitutkintoja 54, eli kaikkiaan 160 ammatillista tutkintoa.

Opetushallitus valmistelee tutkintorakenteen kehittämis ehdotuksia opetus- ja kulttuuriministeriölle lakisääteisenä tehtävänä. Tutkintorakenteen kehittäminen kytkeytyy tiiviisti Opetushallituksen norminantotehtävään. Opetushallitus määrää tutkintorakenteesta oleville tutkinnoille tutkinnon perusteet.

Ammatillisen koulutuksen tutkintorakennetta päivitetään jatkuvasti ja sitä kehitetään vastaamaan työelämän muuttuviin osaamistarpeisiin. Muuttuvat työelämätarpeet huomioidaan ensisijaisesti päivittämällä tutkinnon perusteita, mutta joskus muutokset ovat niin merkittäviä, että tarvitaan muutos tutkintorakenteeseen. Tutkinnon perusteiden uudistuminen tai tutkinnon poistuminen tutkintorakenteesta johtaa aiempien tutkinnon perusteiden kumoutumiseen.

Muutosten valmistelemiseksi Opetushallitus muun muassa kerää ennakoit tietoa, seuraa tilastoja sekä kerää ja analysoi palautetta koulutuksen järjestäjiltä, opiskelijoilta ja työelämältä.

3.2.2 Tutkintorakenteen kehittämis ehdotusten prosessi

Koska työelämälähtöisyys on laadukkaan ammatillisen koulutuksen keskeinen edellytys, on tärkeää kuulla erityisesti työelämää tutkintorakenteen kehittämisessä. Nykymallissa tutkintorakenteen kehittämis ehdotuksia vastaanotetaan työelämältä seuraavilla tavoilla:

- sidosryhmätapaamisissa, työryhmissä ja suorina yhteydenottoina
- perusteasiantuntijoille tutkinnon perusteiden uudistamisprosessien yhteydessä

- kehittämisehdotusten palautekanavan, asiakaspalveluosoitteen ja Opetushallituksen kirjaamon kautta
- yhteistyössä työelämätoimikuntien (ja ennakkointiryhmien) kanssa.

Opetushallitus tekee yhteistyötä toimialakohtaisten työelämätoimikuntien kanssa tutkinnon perusteiden uudistamisen eri vaiheissa ja työelämätoimikunnat antavat lausuntonsa perusteista. Tutkintorakenteen kehittämisehdotusten käsittelyssä Opetushallitus pyytää lausunnon asianomaiselta työelämätoimikunnalta oheisen prosessin mukaisesti ennen kuin toteuttaa ehdotuksesta laajemman lausunto- kierroksen ja asiantuntija-arvioinnin.

Kuvio 1. Tutkintorakenteen kehittämisehdotusten prosessi

Nykyisellään siis tutkintorakenteen kehittämisehdotukset vastaanotetaan Opetushallituksessa, täsmennetään ja esitellään työelämätoimikunnan lausuntoa varten ja vasta sen jälkeen aloitetaan mahdollinen varsinainen valmistelutyö lausuntokierroksineen ja Opetushallituksen asiantuntija-arvioineen.

Opetushallitus kuulee työelämätoimikuntia tutkinnon perusteiden uudistuksia valmistellessaan ja hyödyntää lausuntoja ammatillisen koulutuksen kehittämisessä. Tutkinnon perusteiden uudistamisprosessin yhteydessä esiin nousseet työelämän aloitteet käsitellään perusteprosessissa, jossa Opetushallituksen asiantuntija käy vuoropuhelua asianomaisen työelämätoimikunnan kanssa uudistuksen edetessä. Perusteluonnos menee työelämätoimikunnan lausuttavaksi perusteesta järjestettävän julkisen lausuntokierroksen yhteydessä.

3.2.3 Tutkinnon perusteiden kehittämisen prosessi

Opetushallituksen tutkinnon perusteista vastaavat asiantuntijat seuraavat sekä ammattialoillaan että opetustoimen hallinnonalalla tapahtuvaa kehitystä. He ennakkoivat muutoksia ja pyrkivät uudistamaan perusteita suunnitelmallisesti. Tutkinnon perusteiden toimivuutta seurataan perusteiden voimassaolon aikana. Koottua ja analysoitua tietoa hyödynnetään perusteen uudistamisesta päätettäessä ja peruste-projektin tarkemman suunnitelman laadinnassa.

Tutkinnon perusteiden kehittäminen on jatkuvaa toimintaa. Alakohtaiset vastuuhenkilöt seuraavat ja kokoavat tietoa tutkintokohtaisesti toimialoilla tapahtuvista muutoksista ja niistä johtuvista osaamistarpeiden muutoksista. Lisäksi arvioidaan mm. ennakointi- ja arviointitiedon merkitystä perusteiden uudistamistarpeeseen. Kun tutkinnon peruste on valmistunut, valmistelijana toiminut alakohtainen vastuuhenkilö huolehtii osaltaan siitä, että perusteiden käyttöönotto on sujuvaa oppilaitoksissa. Uudistuneiden perusteiden toimivuudesta kerätään palautetta, jotta perusteita voidaan tarvittaessa päivittää tai uudistaa.

Kuvio 2. Tutkinnon perusteiden kehittäminen on jatkuvaa toimintaa

Tavoitteena on, että tutkinnon perusteet ovat ajantasaiset ja työelämän ja yhteiskunnan osaamistarpeita vastaavat. Tutkinnon perusteista vastaavat asiantuntijat seuraavat sekä ammattialoillaan että opetustoimen hallinnonalalla tapahtuvaa kehitystä.

Alakohtaiset vastuuhenkilöt kokoavat olemassa olevaa tietoa eri lähteistä vastuullaan olevia tutkintoja silmällä pitäen. Työelämän näkemykset tulevat käsittelyyn osana näitä erilaisia syötteitä. Varteenotettavia tietolähteitä ja kanavia ovat esimerkiksi

- työpaikka- ja työpaikkaohjaajakyselyt
- Työelämätoimikunnan ehdotukset ja tilannekatsaukset
- Vipunen- ja KOSKI-palvelujen tuottama tilastotieto
- viranomaisten ja sidosryhmien tuottamat ammatillista koulutusta koskevat selvitykset ja tilastotieto
- säädösmuutokset, kansalliset strategiat ja ohjelmat
- osaamistarpeita koskevat ennakoitiselvitykset
- alaa koskeva tutkimustieto
- kansallinen koulutuksen arviointikeskuksen (KARVI) raportit (erityisesti tutkintokohtaiset oppimistulosten arvioinnit
- yhteydenotot ja Opetushallitukselle tehdyt muutosesitykset

Tutkinnon perusteiden uudistamistarpeen toteamiseksi tarvitaankin olemassa olevien tietolähteiden lisäksi mahdollisuuksia asiakaskohtaamisiin erilaisissa tilaisuuksissa, epävirallista yhteydenpitoa alan työpaikkoihin ja järjestöihin, avoimia palautekanavia, kyselyjä tai selvityksiä sekä erityisesti perusteiden kehittämiseksi järjestettäviä tilaisuuksia.

Tutkinnon perusteilla on kytkös erilaisiin alakohtaisiin ja opetustoimea sääteleviin normeihin. Säädösten ja määräysten muuttuessa perusteiden uudistaminen voi olla tarpeen. Myös uudet kansalliset strategiat ja ohjelmat voivat aiheuttaa tarpeen perusteiden päivittämiseen.

3.2.3.1 Yhteistyö työ- ja elinkeinoelämän kanssa

Ammatillisten tutkintojen perusteet voivat kattaa laajasti alan erilaisia työtehtäviä tai ne voivat sisältää syvää ja erikoistunutta ammatillista osaamista. Perusteiden laadukas valmistelu edellyttää, että valmistelussa on mukana alan työtehtäviä tuntevia asiantuntijoita. Perustetyöhön motivoituneen asiantuntijaverkoston kokoaminen onkin yksi keskeisistä perustetyön suunnittelun ja käynnistämisen vaiheista. Työ- ja elinkeinoelämän edustajien osallistamisen tavoitteena

on, että työelämän näkökulmat tulevat otetuksi huomioon perustetyön aikana. Perusteiden uudistamiseen osallistetaan myös koulutuksen järjestäjät ja muut keskeiset sidosryhmät, kuten tietyillä aloilla muiden hallinnonalojen edustajat.

Nykyisellään työelämätoimikunnat osallistuvat tutkinnon perusteiden kehittämiseen Opetushallituksen kumppanina. Opetushallituksen asiantuntijat käyvät vuoropuhelua toimikunnan kanssa jo tutkinnon perusteiden uudistamista suunniteltaessa. Samalla toimikunnan kanssa sovitaan niistä tavoista, joilla toimikunta osallistuu perustetyöhön ja kommentoi perusteiden luonnoksia jo ennen lausuntovaihetta.

Perusteprojektin ajaksi kootaan epävirallinen asiantuntijaverkosto, jonka tehtävänä on vastuuvastuun valmistelijan tukena analysoida käytössä olevaa tietoa ja perusteista saatua palautetta ja miettiä alan työelämän kannalta toimivia ja perusteltuja ratkaisuja perusteiden uudistamiseksi. Asiantuntijaverkoston jäsenten kokoonpano ei ole määritelty, mutta jäsenten osaamisen tulisi kattaa tutkinnon sisältö. Asiantuntijat voivat osallistua perusteprojektiin vain joidenkin erityiskysymyksen tiimoilta. Asiantuntijaverkosto voi olla perustetyön ajaksi koottu epävirallinen työryhmä tai jokin olemassa oleva yhteistyöverkosto. Asiantuntijaverkoston lisäksi perustetyöhön osallistuminen mahdollistetaan laajasti kaikille alalla toimiville työelämän ja oppilaitosten edustajille esimerkiksi avoimia verkkotyöpajoja järjestämällä.

Perusteiden uudistamistyössä voidaan lisäksi käyttää apuna ulkopuolisia palveluja. Tyypillistä on, että tutkinnon perusteiden kirjoittamiseen ja osallistavien työpajojen järjestämiseen hankitaan Opetushallituksen puitejärjestelyllä asiantuntijatyötä koulutuksen järjestäjältä. Aina tarjouksia ei saada, jolloin perusteesta vastaava asiantuntija ja mahdollinen työpari Opetushallituksesta tekevät kirjoitustyön virkatyönä.

3.2.3.2 Sidoryhmien osallistaminen perusteprosessiin

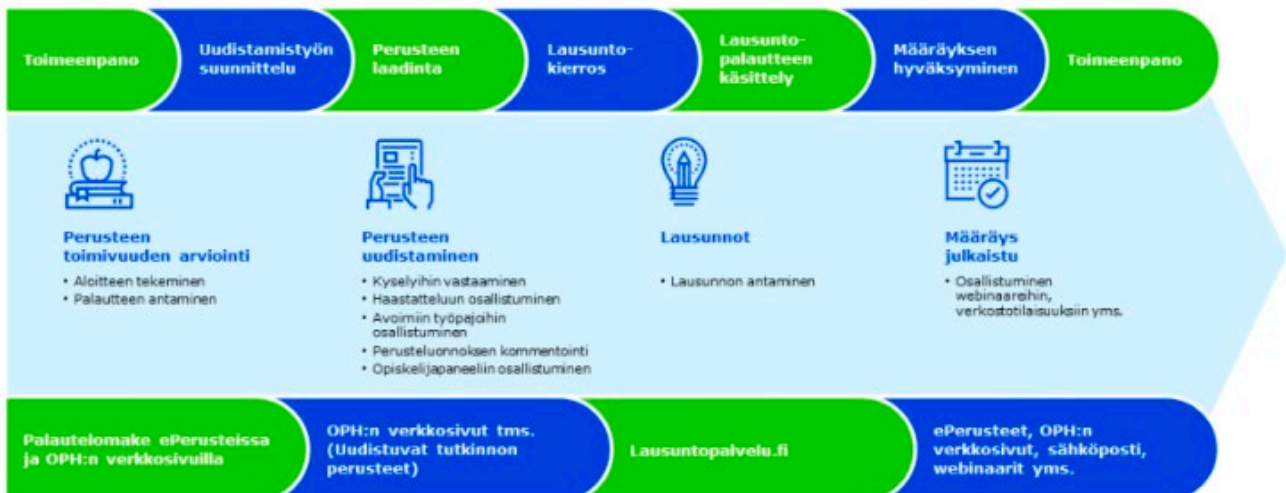
Asiakkaat ja sidoryhmät osallistuvat perusteiden valmisteluun alusta alkaen. Osallistamisen tavoitteena on saada monipuolinen näkemys siitä, millaisiin työelämän osaamistarpeisiin tutkinnon tuottamaa osaamista tarvitaan ja mitä vaikutuksia muutoksilla on koulutuksen järjestämiseen ja opiskelijoiden yksilöllisiin opintopolkuihin. Näkemysten selvittämiseksi voidaan järjestää pienryhmäkeskusteluja, avoimia työpajoja, kyselyjä, haastatteluja ja kuulemistilaisuuksia.

Säädösten ja määräysten valmisteluun liittyy erityisesti lausuntopyyntö, joka tehdään siinä vaiheessa, kun perusteluonnos on valmiina. Lausuntopyyntö lähetään valtionhallinnon lausuntopalvelun kautta. Lausuntopyyntö osoitetaan tutkinnon perusteen kannalta keskeisille koulutuksen järjestäjille, työelämän järjestöille ja viranomaisille sekä muille asiakkaille ja sidosryhmille, mutta palvelussa julkaistuu lausuntopyyntöön voivat jättää kommenttinsa myös muut tutkinnosta kiinnostuneet. Lausuntopalvelu varmistaa osaltaan määräysvalmistelun avoimuutta.

Lausuntopalaute käydään huolellisesti läpi. Saatu palaute voi olla ristiriitaista ja eri tahojen näkemykset toisistaan poikkeavia. Perusteiden laadintaan kuuluu olennaisesti se, että alakohtainen vastuuhenkilö yhdessä tähän tehtävään kootun asiantuntijaverkoston kanssa analysoi saatua palautetta, puntaroi vaihtoehtoja ja tekee perusteltuja päätöksiä. Alakohtainen vastuuhenkilö viimeistelee perusteluonnoksen lausuntojen pohjalta ja käy tehdyt muutokset läpi työelämätoimikunnan kanssa sekä koulutuksen järjestäjille pidettävissä toimeenpanon tuen tilaisuuksissa.

Viestinnällä edistetään perustetekstin valmistelutyön avoimuutta ja läpinäkyvyyttä sekä parannetaan asiakkaiden ja sidosryhmiin kuuluvien osallistumismahdollisuuksia. Viestinnän avulla voidaan myös perustella valmistelun yhteydessä tehtyjä valintoja sekä jo ennakolta sujuvoittamaan perusteiden toimeenpanoa. Opetushallituksen verkkosivuilla kerrotaan työn etenemisestä, perustetyöhön osallistumisen mahdollisuuksista ja lausuntokierroksen ajankohdasta. Lisäksi kutsuja tapahtumiin ja perustetta koskevat tiedotteet lähetetään koulutuksen järjestäjille sähköpostitse.

Kuvio 3. Osallistumistapoja tutkinnon perusteiden uudistamiseen

3.2.4 Tutkintojärjestelmän kehittämisprosessien toimivuuden arviointi

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus toteutti vuosina 2022–2023 teema- ja järjestelmäarvioinnin koskien ammatillisen koulutuksen tutkintojärjestelmän kehittämisprosessien toimivuutta. Arvioinnin keskiössä oli kysymys siitä, miten toimivia tutkintojärjestelmän kehittämisen prosessit ovat työelämän osaamistarpeisiin vastaamiseksi. Arvioinnin teemoina olivat muun muassa muutostarpeiden tunnistaminen, ennakointi- ja muun tiedon hyödyntäminen, sidosryhmien osallistaminen, työn- ja vastuunjako, kehittämisen johtaminen, tutkintojen perusteiden uudistamisen, kehittämisen ja toimeenpanon prosessit sekä tutkintojärjestelmän tarjoamien mahdollisuuksien tunteminen työelämässä.

Arviointia varten haastateltiin opetus- ja kulttuuriministeriön ja Opetushallituksen edustajia, työelämätoimikuntien puheenjohtajia sekä tutkintojärjestelmän kehittämistyöryhmissä mukana olleita henkilöitä. Ammatillisen koulutuksen järjestäjiltä hankittiin tietoa kyselyllä. Lisäksi arvioinnissa hyödynnettiin tutkintojärjestelmään liittyvää rekisteritietoa. Arviointiryhmässä oli asiantuntijoita koulutuksen arvioinnin, opetuksen ja ohjauksen, koulutuksen järjestämisen sekä työ- ja elinkeinoelämän alueilta.

Vuonna 2024 julkaistun arviointiraportin keskeiset havainnot olivat, että tutkintojärjestelmän muutostarpeiden tunnistamiseen on luotu viime vuosina erilaisia toimintatapoja ja -mekanismeja ja sidosryhmien osallistamisessa tutkintojärjestelmän kehittämiseen on edistytty. Tutkintojärjestelmän kehittämiseen liittyvän työn- ja vastuunjaon sekä johtamisen näkökulmasta opetus- ja kulttuuriministeriön ja Opetushallituksen välinen työnjako on arviointitulosten mukaan selkeä. Myös tutkinnon perusteiden uudistamisen, kehittämisen ja toimeenpanon prosessien laadunvarmistusta on Opetushallituksessa viime vuosien aikana kehitetty. Prosessit, joilla tuotettua ja kerättyä tietoa muunnetaan tutkintojärjestelmän kehittämis- ja muutostiedoksi, eivät kuitenkaan ole kaikilta osin systemaattisia. Myös tiedon välittymistä alueelliselta ja paikalliselta tasolta järjestelmätasolle tulee edistää.

Arviointi tuotti havaintoja työelämätoimikuntien roolista tutkinnon perusteiden kehittämisessä. Sen mukaan työelämätoimikunnilla voisi olla suurempi rooli perusteiden toimeenpanon seurannassa. Arvioinnin perusteella työelämätoimikuntien osallistumisessa perusteprosessiin on alakohtaista vaihtelua. Osa toimikunnista on ollut mukana perusteprosessissa aktiivisesti jo alusta alkaen, mutta osa vasta lopussa, kun perusteet ovat jo lähes valmiit. Arvioinnin perusteella työelämätoimikunnilla on jonkin verran epäselvyyttä siitä, mikä on toimikuntien rooli ja keinot tutkintojärjestelmän kehittämisessä. Arvioinnin mukaan työelämätoimikunnat

tarvisivat enemmän tietoa myös osaamistarpeiden ennakoinnista ja tiedonvaihtoa arvioinnin aikana vielä toiminnassa olleen Osaamisen ennakointifoorumin kanssa.

Arviointi tuotti muun muassa seuraavat kehittämissuosituksia koskien työelämän ja työelämätoimikuntien osallistumista tutkintojärjestelmän kehittämiseen:

- Tutkintojärjestelmän kehittämis- ja muutostarpeiden tunnistamiseen liittyvää tiedon tuottamista ja ennakoititiedon käytettävyyttä tulee kehittää.
- Tutkintojärjestelmän kehittämisessä on vahvistettava työelämän ja opiskelijoiden osallistamista sekä yhteyksiä muihin koulutusasteisiin ja hallinnon aloihin.
- Työelämätoimikuntien tehtävää osallistua ammatillisen koulutuksen tutkintorakenteen sekä ammatillisten tutkintojen ja niiden perusteiden kehittämiseen tulee selkeyttää ja toimintoja yhtenäistää toimikuntien välillä. Lisäksi toimikunnille tulee antaa palautetta tehtävänsä toteutumisesta ja vaikutuksista.

3.2.5 Muita havaittuja kehittämistarpeita

Opetushallituksen tutkinnon perusteiden kehittämisprosessit edellyttävät toimialakohtaisen seurannan ja työelämäyhteistyön lisäksi myös spesifimpää tutkinto-, osaamisala- tai ammattialakohtaista tietoa. Työelämätoimikuntien toimialat ja jäsenten taustatahot eivät kata kaikkia työelämäyhteistyön tarpeita. Tapauskohtaisesti perusteprosesseissa tarvitaan yhteistyötä kapeampien työelämän segmenttien tai alueellisten elinkeinojen edustajien kanssa.

Opetushallitus hankkii puitejärjestelyllä asiantuntijatyötä tutkinnon perusteiden kehittämiseen perusteasiantuntijoiden työn tueksi. Asiantuntijatyötä tarjoavat koulutuksen järjestäjät tuovat perusteprosessiin myös työelämäyhteistyössä kertynyttä tietoa ja yhteyksiä työelämäkumppaneihin. Viime aikoina koulutuksen järjestäjien resurssien kiristyttyä tarjouksia asiantuntijatyön kilpailutuksiin on ollut vaikeaa saada. Olisi tarpeen kehittää uusia tehokkaita tapoja toimialakohtaisen työelämän asiantuntemuksen löytämiseen ja hyödyntämiseen perusteprosesseissa.

Lisäksi työelämästä saapuvien tutkintorakenteen kehittämis ehdotusten vastaanottamisen prosessi voisi olla suurempi ja keskitetympi.

Lähteet

- Opetus- ja kulttuuriministeriön asetus ammatillisen koulutuksen tutkintorakenteesta (680/2017)
- Tutkintojärjestelmä ja muuttuvat osaamistarpeet – Arviointi ammatillisen koulutuksen tutkintojärjestelmän kehittämisprosesseista ja toimivuudesta. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus 2024. <https://www.karvi.fi/fi/arvioinnit/amatillinen-koulutus/teema-ja-jarjestelmaarvioinnit/tutkintojarjestelma-ja-muuttuvat-osaamistarpeet-arviointi-amatillisen-koulutuksen-tutkintojarjestelman-kehittamisprosesseista-ja-toimivuudesta>

3.3 Työelämäyhteistyön rakenteita muissa Euroopan maissa

Ruotsissa on työelämän ja koulutuksen järjestäjien edustajista koostuvat *Nationella programråd* (kansalliset ohjelmaneuvostot) Skolverketin yhteydessä. Ne neuvovat nuorille suunnattujen ammatillisten koulutuksen kehittämisessä. Programråd on kaikkiaan 13 toimialalle.

Yrkesnämnder, eli suomennettuna ammattialakohtaiset neuvostot tai lautakunnat, toimivat työelämän ja koulutuksen välisinä sidosryhminä. Yrkesnämnderna koostuvat työnantaja- ja työntekijäjärjestöjen edustajista. Työnantajajärjestöt ja ammattiliitot osallistuvat työelämälähtöisten tutkintojen ja koulutussisältöjen suunnitteluun. Ne edustavat työelämän tarpeita ja kehityssuuntia ja ovat mukana työelämäfoorumeissa ja neuvottelukunnissa.

Jatkuvaan oppimiseen ja aikuisten ammatilliseen koulutukseen työnantajat vaikuttavat suoraan suunnittelemalla koulutuksia yhteistyössä koulutuksen järjestäjien kanssa. Koulutukset Ruotsin eri alueilla hyväksyy ja rahoittaa Myndigheten för yrkeshögskolan.

Saksassa toimivat *Berufsbildungsausschuss* (amatillisen koulutuksen komiteat), jotka koostuvat työnantajien, työntekijöiden ja koulutuksen järjestäjien edustajista. Ne osallistuvat ammatillisen koulutuksen suunnitteluun ja laadunvalvontaan ja niitä kuullaan tutkinnon perusteista ja säädösmuutoksista. Ammatillisen koulutuksen komiteat toimivat ammatteja säätelevien toimialakohtaisten viranomaisten yhteydessä.

Alankomaissa toimii *Samenwerkingsorganisatie Beroepsonderwijs Bedrijfsleven SBB* (ammattillisen koulutuksen ja liiketoiminnan yhteistyöelin), joka vastaa ammatillisen koulutuksen ja työelämän yhteistyöstä ja varmistaa koulutuksen vastaavuutta työmarkkinoiden tarpeisiin. SBB keskittyy aikuisten ammatilliseen koulutukseen ja työelämässä oppimiseen. Työntajat liittyvät SBB:n tarjontaan antaakseen työelämässäoppimismahdollisuuksia opiskelijoille.

Tanskassa työmarkkinaosapuolten osallistuminen on olennainen osa ammatillisen koulutuksen (VET) järjestelmän hallintoa ja päivittäistä toimintaa. Rakenne varmistaa, että työnantaja- ja työntekijäjärjestöillä on todellista vaikutusvaltaa ohjelmien suunnitteluun, järjestämiseen ja arviointiin. Valtakunnallisella tasolla Tanskan ammatillisen peruskoulutuksen neuvosto (REU) ja jatkuvan ammatillisen koulutuksen neuvosto (VEU) antavat opetusministeriölle neuvontaa esim. ammatillisten koulutusohjelmien rakenteeseen, opetussuunnitelmiin, opiskelijoiden ja ohjelmien arviointiin, koulutusohjelmien perustamiseen ja lakkauttamiseen. Neuvonta voi myös liittyä ohjelmien tarjontaan oppisopimuskeskuksissa, ammatillisten oppilaitosten ohjelmatarjontaan, koulutusohjelmien organisointiin ja niiden väliseen koordinointiin ja muihin ammatillisen koulutukseen liittyviin kysymyksiin.

Toimialatasolla toimivat alakohtaiset toimikunnat, joissa on tasapuolisesti työnantajien ja työntekijöiden edustajia. Ne käyttävät muodollista päätösvaltaa omien ohjelmiansa osalta, kuten ohjelmien kestosta ja rakenteesta, koulu- ja työpaikkaoppimisen jaosta, ohjelmien tavoitteista ja päämääristä, arviointisuunnitelmista sekä työpaikalla tapahtuvasta koulutuksesta. Lisäksi ne tekevät päätöksiä koulutussuunnitelmista, yritysten hyväksymisestä oppisopimuskoulutukseen ja koulutukseen liittyvistä valituksista.

Paikallisella tasolla työmarkkinaosapuolet ovat edustettuina jokaisen ammatillisen oppilaitoksen koulutustoimikunnassa. Nämä toimikunnat antavat neuvontaa oppilaitoksille ohjelmien paikallisessa tarjonnassa ja kehittämisessä, varmistaen koulutuksen vastaavuuden työmarkkinoiden tarpeisiin.

Lähteet

- Nationella programråd för yrkesutbildning på gymnasial nivå. Skolverket 2026. <https://www.skolverket.se/om-skolverket/organisation/rad-knutna-till-skolverket/nationella-programrad-for-yrkesutbildning-pa-gymnasial-niva>
- VET System in Sweden. Cedefop. <https://www.cedefop.europa.eu/en/countries/sweden#2>

- Myndigheten för yrkeshögskolan. <https://www.myh.se/>
- Samenwerkingsorganisatie Beroepsonderwijs Bedrijfsleven. <https://www.s-bb.nl/bedrijven/>
- Vocational Education and Training in Denmark. Cedefop 2012. https://www.cedefop.europa.eu/files/4112_en.pdf

4 Ehdotukset työelämäyhteistyön uudistamiseksi ammatillisen koulutuksen järjestelmän ja tutkintorakenteen kehittämisessä

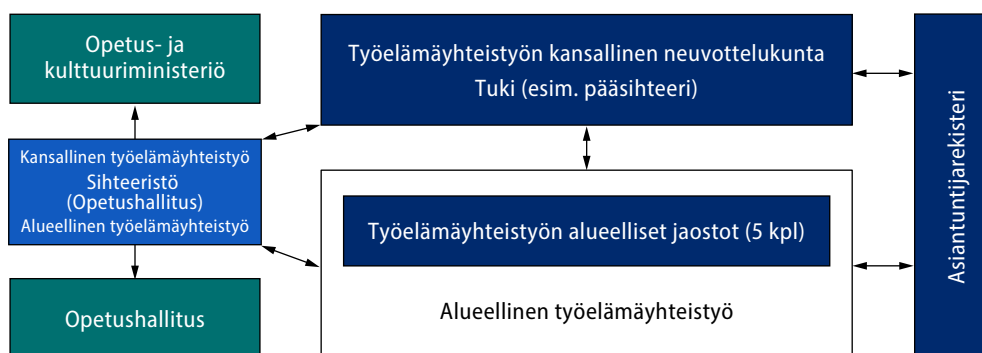
Ehdotuksen perustana on ottaa käytössä olevat resurssit paremmin huomioon työelämäyhteistyön organisoinnissa. On havaittu tarve saada työelämän ääni kansallisesti vaikuttavammaksi, ja että työelämä osallistuisi ammatillisen koulutuksen kokonaiskehittämiseen kokoavammin. Toisaalta koulutuksen järjestäjät tarvitsevat tukea alueellisen työelämäyhteistyön ylläpitämiseen ja kehittämiseen, työelämässä oppimispaikkojen löytämiseen, paikallisten osaamistarpeiden ennakointiin ja koulutuksen laadunvarmistukseen. Väestökehitys, pienenevät ikäluokat ja alueiden toimialakohtaiset erot myös puoltavat alueellisen työelämäyhteistyön tärkeyttä.

Näistä lähtökohdista organisointimalliksi on hahmoteltu työelämän kansallista neuvottelukuntaa, sen alueellisia jaostoja ja asiantuntijarekisteriä.

4.1 Työelämäyhteistyön organisointi

Ammatillisen koulutuksen työelämäyhteistyötä edistää organisaatio, joka koostuu kansallisesta neuvottelukunnasta ja sen alueellisista jaostoista.

Kuvio 4. Työelämäyhteistyön organisointi

4.1.1 Työelämäyhteistyön kansallinen neuvottelukunta

Työelämäyhteistyön kansallinen toimija on neuvottelukunta, jossa ovat edustettuina keskeiset kansalliset työelämäjärjestöt. Neuvottelukunta on työelämäosa-puolten yhteistyöelin, jonka työtä vetää työelämästä valittu puheenjohtaja, ja jonka asiantuntijasihteerinä toimii Opetushallituksen nimittämä pääsihteerä. Kansallinen neuvottelukunta nimeää alueellisten jaostojensa jäsenet. Neuvottelukunnan työtä tukee Opetushallituksessa toimiva sihteeristö, joka koordinoi yhteistyötä alueellisiin jaostoihin ja opetushallintoon päin.

4.1.1.1 Neuvottelukunnan tarkoitus

Työelämäyhteistyön neuvottelukunnan tarkoituksena on edistää ammatillisen koulutuksen ja työelämän yhteistyötä ja ammatillisen koulutuksen työelämä-lähtöisyyttä. Neuvottelukunnan tehtävänä on osallistua ammatillisen koulutuksen kokonaiskehittämiseen sen laadun, vaikuttavuuden ja työelämlähtöisyyden näkökulmasta ja antaa siitä lausuntoja ja kannanottoja. Tehtäväänsä varten työelämäyhteistyön neuvottelukunta vastaanottaa ja analysoi koulutuksen työelämä-vastaavuuteen liittyvää tilannetietoa ja palautetta alueellisilta työelämäyhteistyön jaostoilta. Neuvottelukunta hyödyntää lisäksi kansallista ennakointitietoa ja antaa esityksiä ennakointitiedon tarpeista sekä seuraa ammatillisen koulutuksen laatua, vaikuttavuutta ja työllisyyttä. Lisäksi neuvottelukunta toimii tutkintoja ja tutkintorakennetta koskevien työelämän muutosesitysten ensimmäisenä vastaanottajana ja toimittaa niitä koskevat perustellut ehdotuksensa Opetushallitukselle. Neuvottelukunnan pääsihteerä seuraa ammatillisen koulutuksen kehittämistä koskevaa koulutuspolitiikkaa ja esittelee asioita neuvottelukunnan käsiteltäviksi. Tarvittaessa neuvottelukunta voi kutsua toimialakohtaisia tahoja ja asiantuntijoita kuultavikseen.

4.1.1.2 Kansallisen työelämäyhteistyön neuvottelukunnan tehtävät

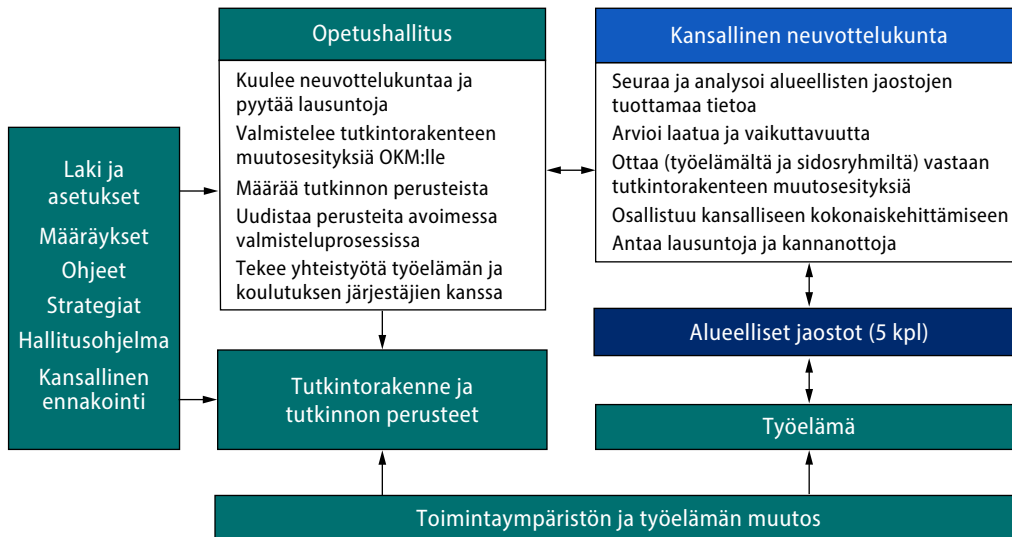
1. **Edistää ammatillisen koulutuksen työelämlähtöisyyttä ja osallistua ammatillisen koulutuksen kokonaiskehittämiseen**
 - arvioimalla ammatillisen koulutuksen vaikuttavuutta, laatua ja työelämlähtöisyyttä
 - seuraamalla ja analysoimalla työelämäyhteistyön alueellisten jaostojen tuottamaa tietoa
 - edistämällä osaltaan ammatillisten koulutuksen järjestäjien ja oppilaitosten yhteistyötä työelämän kanssa
 - laatimalla aloitteita ja kannanottoja tarvittavista kehittämistoimenpiteistä

2. Osallistua tutkintorakenteen kehittämiseen

- ottamalla työelämän toimijoilta vastaan tutkintorakenteen kehittämisehdotuksia ja antamalla lausuntoja tutkinnon perusteiden ja tutkintorakenteen kehittämisestä

3. Toteuttaa muut opetus- ja kulttuuriministeriön neuvottelukunnalle osoittamat tehtävät.

Kuvio 5. Kansallisen työelämäyhteistyön organisointi

4.1.1.3 Neuvottelukunnan rooli ja yhteistyöprosessit

Neuvottelukunta vastaanottaa vuosittain raportit työelämäyhteistyön alueellisilta jaostoilta. Raporttien avulla se koordinoi alueellisten jaostojen työelämäyhteistyön painopisteitä sekä yhteistyötarpeita koulutuksen järjestäjien ja alueiden välillä. Lisäksi neuvottelukunta on jatkuvassa vuorovaikutuksessa jaostojen kanssa. Neuvottelukunta arvioi koulutuksen vaikuttavuutta ja työllisyystilannetta alueilla ja edistää yhteiskehittämistä.

Neuvottelukunta laatii esityksiä, aloitteita ja kannanottoja hallinnon ja koulutuksen järjestäjien käyttöön ammatillisen koulutuksen työelämävastaavuuden kehittämisestä. Hallinto ja sidosryhmät voivat myös pyytää lausuntoja tai kannanottoja neuvottelukunnalta. Neuvottelukunta hyödyntää työssään ennakointitietoa,

laatuindikaattoreita, alueellisia tilannekuvia ja tietoa työllisyystilanteesta. Neuvottelukunta voi laatia aloitteita ja kannanottoja ammatillisen koulutuksen vaikuttavuudesta, laadusta ja työllisyyden hoidosta ammatillisen koulutuksen kautta sekä tehdä esityksiä ennakoititiedon tarpeista ja kohdentamisesta.

Opetushallitus kuulee neuvottelukuntaa tutkinnon perusteiden uudistuksia valmistellessaan ja hyödyntää lausuntoja ammatillisen koulutuksen kehittämisessä. Neuvottelukunnan vastuulla on varmistaa, että kuulemisen tai lausuntopyynnön saavuttua sillä on käytössään tarvittavat toimialakohtaiset asiantuntijat. Neuvottelukunta hyödyntää tässä Opetushallituksen ylläpitämää asiantuntijarekisteriä. Lisäksi alueellisia jaostoja pyydetään tarvittaessa nimeämään toimialakohtaisia asiantuntijoita tutkinnon perusteiden kehittämistyöhön tai lausuntopyyntöjen käsittelyyn.

4.1.1.4 Tutkintorakenteen muutosesitysten käsittely

Opetushallitus vastaa lakisääteisen tehtävänsä mukaisesti tutkintorakenteen muutosesitysten valmistelusta opetus- ja kulttuuriministeriölle sekä määrää tutkinnon perusteista. Kun neuvottelukunta vastaanottaa työelämältä tutkintorakenteen muutos- tai kehittämis ehdotuksen, se kuulee tarvittaessa toimialakohtaisia asiantuntijoita esitystä arvioidessaan ja käy vuoropuhelua Opetushallituksen alakohtaisten asiantuntijoiden kanssa. Neuvottelukunta toimittaa perustellun kannanottonsa esityksestä Opetushallitukselle, joka toteuttaa siitä asiantuntija-arvion ja mahdollisen lausuntokierroksen muille relevanteille tahoille. Neuvottelukunnan roolina on ottaa kantaa ehdotuksiin työelämätarpeiden näkökulmasta, kun taas Opetushallitus vastaa yksityiskohtien valmistelusta ja ehdotusten niveltymisestä tutkintojärjestelmään.

Saatuaan neuvottelukunnalta kannanoton, Opetushallitus käsittelee sen jollakin seuraavista tavoista: a) ottaa ehdotuksen huomioon käynnissä olevassa tai suunnitellussa tutkinnon perusteiden uudistamisprosessissa, b) ryhtyy valmistelemaan tutkintorakenteen muutosesitystä opetus- ja kulttuuriministeriölle tai c) laatii neuvottelukunnalle ja opetus- ja kulttuuriministeriölle perustellun vastauksen siitä, miksi päätyi olemaan esittämättä kyseistä muutosta tutkintorakenteeseen. Viimeksi mainitussa tapauksessa syynä voi olla esimerkiksi se, että kyseistä osaamista on jo tutkintojärjestelmässä, koulutus kuuluu muulle kuin ammatillisten tutkintojen tasolle tutkintojen viitekehyksessä tai koulutuksen järjestäminen ei muusta syystä ole mahdollista virallisen tutkintojärjestelmän puitteissa.

Hypoteettisia esimerkkejä

Terveydenhuollon sihteerit ry esittää neuvottelukunnalle, että terveydenhuollon sihteereille perustettaisiin oma ammatillinen tutkinto. Neuvottelukunta käsittelee ehdotusta ja toteaa, että työelämän tarve tämän osaamisen osoittamiselle on. Neuvottelukunta keskustelee Opetushallituksen asiantuntijoiden kanssa ehdotuksesta ja saa kuulla, että terveydenhuollon sihteerityöhön on tutkintojärjestelmässä tutkinnon osia, joista muodostettuja pieniä osaamiskokonaisuuksia koulutuksen järjestäjät jo tarjoavat. Neuvottelukunta päätyy olemaan esittämättä tutkintoa.

Tapahtumateollisuus esittää neuvottelukunnalle, että kasvavalle tapahtuma-alalle tarvitaan oma koulutus tai tutkintonimike. Neuvottelukunta toteaa työelämätarpeen ja laatii ehdotuksen Opetushallitukselle. Opetushallitus käsittelee ehdotuksen ja vastaa, että ottaa tapahtuma-alan muuttuneet tarpeet huomioon media-alan ja liiketoiminnan ammattitutkintojen uudistamisprosesseissa. Kyseisissä tutkinnoissa on ennestään tapahtuma-alan tutkinnon osia. Tapahtumateollisuuden asiantuntija kutsutaan mukaan tutkinnon perusteiden valmisteluun ja tapahtumatuotantoon harkitaan omaa osaamisalaa tai tutkintonimikettä.

Neuvottelukunta vastaanottaa sosiaali- ja terveystieteiden toimijoilta esityksen, että toimialan erilliset ammatti- ja erikoisammattitutkinnot (Mielenterveys- ja päihdetyön ammattitutkinto, Terveystieteiden ammattitutkinto, Vammaisalan ammattitutkinto, Immobilisaatiohoidon erikoisammattitutkinto, Kuntoutus-, tuki- ja ohjauspalvelujen erikoisammattitutkinto, Mielenterveys- ja päihdetyön erikoisammattitutkinto sekä Vanhustyön erikoisammattitutkinto) yhdistettäisiin Sosiaali- ja terveystieteiden ammattitutkinnoksi ja Sosiaali- ja terveystieteiden erikoisammattitutkinnoksi niin, että ennen erillisten tutkintojen osaamiset sisällytettäisiin uusiin laaja-alaisempiin tutkintoihin. Neuvottelukunta antaa Opetushallitukselle kannanoton yhdistämisen puolesta. Opetushallitus toteuttaa laajemman lausuntokierroksen ja osapuolia kuultuaan valmistelelee opetus- ja kulttuuriministeriölle tutkintorakenteen muutosesityksen.

4.1.2 Työelämäyhteistyön alueelliset jaostot

Alueelliset työelämäyhteistyön jaostot edistävät työelämän ja koulutuksen järjestäjien välistä vuoropuhelua ja yhteistyötä alueellaan. Jaostoja on viisi ja niiden toiminta-alueet olisivat toiminnanohjauksen kokeilun aluejaon mukaiset. Alueelliset jaostot toimittavat myös tietoa kansalliselle neuvottelukunnalle, jonka tehtäviin kuuluu kuulla ja vastaanottaa alueellisilta toimijoilta havaintoja ja ottaa havaintoihin kantaa. Sihteeristö tukee alueellisten jaostojen toimintaa ja keskinäistä yhteistyötä jaostojen kesken. Sihteeristö huolehtii myös jaostojen yhteisistä menettelytavoista ja toimii jaostojen tukena heidän tehtävissään.

4.1.2.1 Alueellisten työelämäyhteistyön jaostojen tehtävät

1. Tukea tutkinnon perusteiden, koulutussisältöjen ja -tarjonnan työelämävastaavuutta

- Seurata alueen koulutusten sisältöjä ja niiden työelämävastaavuutta
 - Toimittaa pyynnöstä havaintoja tarjottujen koulutusten sisällöistä ja niiden työelämävastaavuudesta
 - Toimittaa pyynnöstä havaintoja kansalliselle neuvottelukunnalle tutkinnon perusteista ja niiden vastaavuudesta työelämän tarpeisiin
- Seurata eri alojen koulutustarpeita ja -tarjontaa sisältäen uudelleen koulutuksen tarpeet
 - Keskustella yritysten, organisaatioiden ja koulutuksen järjestäjien kanssa osaamistarpeista ja niiden ennakoinnista
 - Tehdä yhteistyötä ennakointia toteuttavien tahojen kanssa
- Tukea alakohtaista asiantuntemusta
 - Hyödyntää tarvittaessa alueen alakohtaisten asiantuntijoiden osaamista
 - Kiinnittää alakohtaista asiantuntijuutta alueen elinkeinorakenteeseen ja sen tuleviin kehittämistarpeisiin

2. Tukea osaamisen hankkimista ja osoittamista

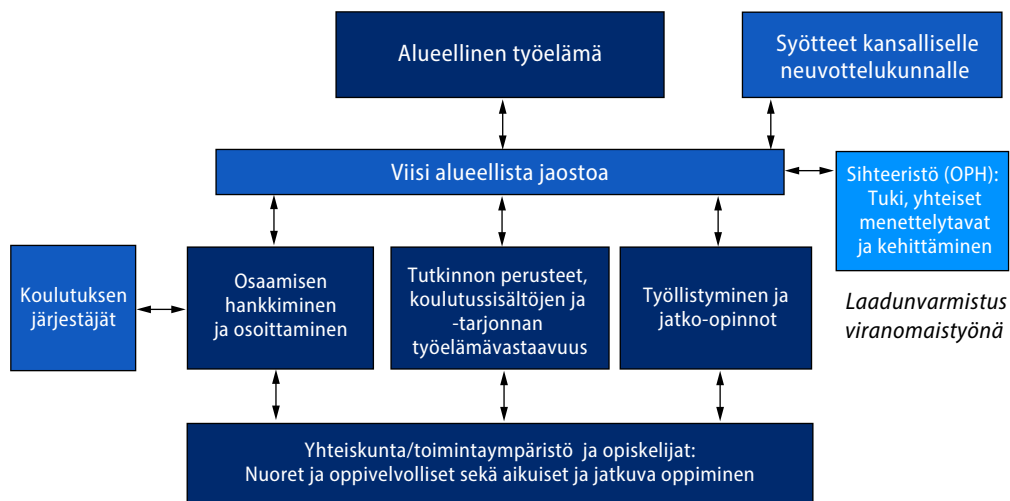
- Edistää yritysten, eri organisaatioiden ja yhteisöjen osaamistarpeiden täyttämistä hyödyntämällä oppisopimusten ja koulutussopimusten käyttöä
 - Tukea osaamisen hankkimista työpaikoilla ja näyttöpaikkojen löytymistä
 - Tukea osaamisen arvioinnin toteuttamista
 - Tukea koulutuksen järjestäjien ja yritysten välistä yhteistyötä
 - Tukea koulutuksen järjestäjien välistä yhteistyötä, esim. vertaisarviointia osaamisen hankkimisen eri tavoista
- Edistää osaamisperusteista yritysten kasvua ja julkisyhteisöjen tuloksellisuuden lisäämistä
 - Tukea hyvien käytäntöjen syntyä

3. Tukea työllistymistä ja jatko-opintoja

- Seurata koulutuksen vaikuttavuutta työllistymisen ja jatko-opintojen sekä uraseurannan kautta
 - Tehdä yhteistyötä työllisyysalueiden ja työvoimapalveluiden kanssa soveltuvin osin

- Tehdä havainnointia koulutuksen vaikuttavuudesta
- Tukea alanvaihtajien uudelleentyöllistymistä ja yrittäjyyttä

Kuvio 6. Alueellisen työelämäyhteistyön organisointi

4.1.2.2 Alueellisten työelämäyhteistyön jaostojen rooli ja yhteistyöprosessit

Jaoston toimintaan kuuluu toimialakohtaisten tapaamisten järjestäminen, joissa esitellään mahdollisuuksia ja tuodaan yhteen yrityksiä, julkisyhteisöjä ja koulutuksen järjestäjiä. Jaosto pitää yllä yhteistyöverkosta toimialojen kehittämis-yhteisöjen, kuten esim. ammattikiltojen kanssa. Nimetyt aluejaostot ylläpitävät myös asiantuntijayhteyksiä alakohtaisesti hyödyntäen asiantuntijoiden osaamista tarvittaessa. Menettely mahdollistaa kunkin alueen elinkeinorakenteen kehittämistarpeen huomioimisen. Alueelliset jaostot toimittavat tarvittaessa tietoa kansalliselle neuvottelukunnalle, jonka tehtäviin kuuluu kuulla ja vastaanottaa havainnointia ja ottaa niihin kantaa.

Sihteeristö tukee alueellisten jaostojen toimintaa ja jaostojen keskinäistä yhteistyötä sekä varmistaa yhteisten menettelytapojen toteutumisen. Sihteeristö tukee myös osaltaan kansallisen neuvottelukunnan toimintaa erityisesti pääsihteerin tukemana.

Alueellisen jaoston keskeisenä tehtävänä on seurata ammatillisen koulutuksen toimivuutta ja sen vastaavuutta työelämän tarpeisiin. Jaosto toimittaa pyynnöstä havainnointia kansalliselle neuvottelukunnalle tutkinnon perusteiden ja niiden

työelämävastaavuuden osalta. Alueella tarjottujen koulutusten sisältöjä ja niiden työelämävastaavuutta seurataan, ja havainnot toimitetaan pyynnöstä kansalliselle neuvottelukunnalle. Jaosto seuraa myös eri alojen koulutustarpeita ja -tarjontaa sekä uudelleen koulutuksen tarpeita keskustelemalla yritysten, organisaatioiden ja koulutuksen järjestäjien kanssa osaamistarpeista ja niiden ennakoinnista. Alueelliset jaostot tekevät osaltaan yhteistyötä ennakointia toteuttavien tahojen kanssa. Alakohtaista asiantuntemusta tuetaan seuraamalla, kokoamalla ja ylläpitämällä kattavasti tietoa alakohtaisista asiantuntijoista. Alakohtaisten asiantuntijoiden osaamista hyödynnetään kiinnittämällä asiantuntijuutta alueen elinkeinorakenteeseen ja sen tuleviin kehittämistarpeisiin.

Alueellisen jaoston toisena keskeisenä tehtävänä on tukea osaamisen hankkimista ja osoittamista. Jaostot edistävät yritysten, organisaatioiden ja yhteisöjen osaamistarpeiden täyttämistä hyödyntämällä oppisopimuksia ja koulutussopimuksia. Jaostot tukevat osaamisen hankkimista työpaikoilla ja näyttöpaikkojen löytymistä sekä pienten ja keskisuurten yritysten omistajan- ja sukupolvenvaihdoksia. Ne edistävät osaamisperusteista kasvua ja tuottavuuden lisäämistä yrityksissä ja julkisyhteisöissä. Tehtäviin kuuluu koulutuksen järjestäjien ja yritysten välisen yhteistyön tukeminen sekä koulutuksen järjestäjien keskinäisen yhteistyön edistäminen, esimerkiksi hyödyntämällä vertaisarviointia osaamisen hankkimisen eri tavoista. Alueelliset jaostot tukevat alakohtaista kasvua ja hyvien käytäntöjen syntymistä, mikä osaltaan lisää yritysten ja julkisyhteisöjen tuottavuutta.

Alueellisen jaoston kolmantena tehtäväkokonaisuutena on seurata koulutuksen vaikuttavuutta työllistymisen, jatko-opintojen ja uraseurannan kautta. Jaostot tekevät yhteistyötä työllisyysalueiden ja työvoimapalveluiden kanssa soveltuvien osin, ja havainnoivat koulutuksen vaikuttavuutta alueellaan. Lisäksi jaostot tukevat alanvaihtajien yrittäjyyttä sekä uudelleentyöllistymistä teollisuuteen ja julkisyhteisöihin.

4.1.3 Toimialakohtainen asiantuntijarekisteri

Toimialakohtaisen asiantuntemuksen varmistamiseksi työelämäyhteistyön kansallisen neuvottelukunnan ja jaostojen työn tueksi perustetaan vapaaehtoisuuteen perustuva valtakunnallinen toimialakohtainen asiantuntijarekisteri. Toimialakohtaista osaamista tarvitaan koulutuksen työelämälähtöisyyden toteutumisen sekä ala- ja tutkintokohtaisten kehittämistarpeiden arvioinnissa.

Asiantuntijarekisteriä hallinnoi Opetushallitus ja sitä voivat hyödyntää sekä neuvottelukunta ja jaostot että Opetushallituksen alakohtaiset tutkinnon perusteiden asiantuntijat. Toimialojen edustajille asiantuntemuksen tarjoaminen työelämäyhteistyöhön antaa puolestaan seuranta- ja vaikuttamiskanavan ammatillisen koulutuksen kehittämiseen.

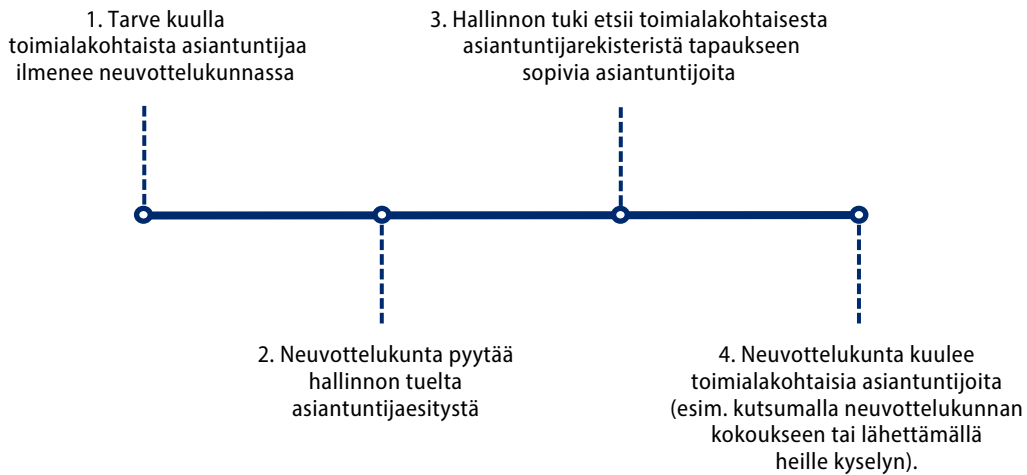
Asiantuntijoiden asiantuntemusalueet kirjataan rekisteriin toimialoittain ja tutkinnoittain, tarvittaessa osaamisaloittain. Asiantuntijoiksi kutsutaan työnantajia, työntekijöitä, itsenäisiä ammatinharjoittajia sekä koulutusalan edustajia. Asiantuntijat koulutetaan ja sitoutetaan tehtäväänsä vuosittaisissa koulutus-, tiedotus- ja keskustelutilaisuuksissa, joita Opetushallitus järjestää toimialakohtaisen asiantuntijarekisterin asiantuntijoille.

Toimialakohtaiset asiantuntijat voidaan organisoida toisiinsa liittyviin toimialoihin perustuviin ryhmiin, ”klustereihin”. Klusterit voitaisiin luokitella esimerkiksi Oiva-järjestelmän, koulutuslaluokituksen tai osaamisen ennakointifoorumin käytössä olleen jaottelun mukaan. Klustereihin kuuluvat asiantuntijat kutsutaan vuosittain keskustelemaan toimialojen koulutus- ja työllisyysnäkömystä, osaamistarpeiden muutoksista ja muista kehittämistarpeista. Näissä tilaisuuksissa nousevat kehittämissuhteet sihteeristö raportoi työelämäyhteistyön neuvottelukunnalle ja jaostoille, jotka voivat nostaa toimialakohtaisten asiantuntijoiden näkemyksiä agendalleen ja edelleen kehitettäväksi.

4.1.3.1 Toimialakohtaisen asiantuntijarekisterin hyödyntämisen prosessikuvaus

Esimerkki 1: Neuvottelukunta on laatimassa lausuntoa tutkintorakenteen muutosesityksestä.

1. Tarve kuulla toimialakohtaista asiantuntijaa ilmenee neuvottelukunnassa;
2. Neuvottelukunta pyytää hallinnon tuelta asiantuntijaesitystä;
3. Hallinnon tuki etsii toimialakohtaisesta asiantuntijarekisteristä tapaukseen sopivia asiantuntijoita;
4. Neuvottelukunta kuulee toimialakohtaisia asiantuntijoita (esim. kutsumalla neuvottelukunnan kokoukseen tai lähettämällä heille kyselyn).

Kuvio 7. Toimialakohtaisen asiantuntijarekisterin prosessikuvaus**Esimerkki 2: Toimialakohtainen klusteri haluaa tehdä kehittämis ehdotuksen neuvottelukunnalle.**

1. Tarve tehdä kehittämis ehdotus ilmenee toimialakohtaisen klusterin keskustelutilaisuudessa;
2. Hallinnon tuki tukee klusterin toimialakohtaisia asiantuntijoita kehittämis ehdotuksen kirjaamisessa;
3. Hallinnon tuki välittää kehittämis ehdotuksen käsiteltäväksi neuvottelukunnalle ja jaostoille;
4. Neuvottelukunta ja / tai jaostot käsittelevät kehittämis ehdotuksen ja ottavat sen tarvittaessa edistettäväksi tai edelleen kehitettäväksi.

4.1.4 Työelämäyhteistyön sihteeristön tehtävät

- Toimia jaostojen tukena heidän tehtävissään
- Tukea alueellisten jaostojen yhteisiä menettelytapoja
- Tukea alueellisten jaostojen toimintaa ja keskinäistä yhteistyötä jaostojen kesken
- Ylläpitää asiantuntijarekisteriä ja siihen liittyviä tietoja sekä toimittaa pyynnöstä esityksiä asiantuntijoista kansalliselle neuvottelukunnalle
- Tukea alueellisten jaostojen tilannekuvien laadintaa ja niistä viestimistä
- Tukea yhteistyötapaamisten järjestämistä ja niiden fasilitointia
- Ylläpitää alueellisten jaostojen sähköisiä työtiloja

- Ylläpitää alueellisten jaostojen jäsenten tietoja
- Kiinnittää asiantuntijoita kokouksiin jaoston käsittelemien aiheiden mukaan
- Sihteeristö tukee myös osaltaan kansallisen neuvottelukunnan toimintaa.

4.1.5 Työelämäyhteistyön hallinnolliset prosessit

4.1.5.1 Toimielinten valinta ja nimittäminen

Opetus- ja kulttuuriministeriö nimittää työelämäyhteistyön kansallisen, työelämän järjestöistä koostuvan neuvottelukunnan. Ministeriö nimittää neuvottelukunnan määrääjäksi. Neuvottelukunnan työtä tukee pääsihteeri. Pääsihteeri nimitetään Opetushallituksesta.

Neuvottelukunnan työtä tukee viisi aluejaostoa. Aluejaostojen jäsenmäärästä ja aluejaosta päätetään laissa ammatillisesta koulutuksesta.

Pääsihteeri ja aluejaostojen sihteerit muodostavat työelämäyhteistyötä tukevan sihteeristön.

Kun neuvottelukunta on nimetty ja järjestäytynyt, se nimittää alueellisten jaostojen jäsenet alueilta pyydettyjen nimeämisesitysten perusteella jaostojen toimikaudeksi. Alueellisten jaostojen jäsenet koostuvat alueidensa työnantajien, työntekijöiden ja koulutuksen järjestäjien edustajista. Nimittämisen prosessin hallinnollista työtä hoitaa sihteeristö ja siitä vastaa Opetushallitus, joka myös valmistelee nimityspäätökset ja mahdolliset jäsenistön muutospäätökset esiteltäviksi neuvottelukunnalle.

4.1.5.2 Työelämäyhteistyön toimialakohtaisen asiantuntijarekisterin valinta ja nimittäminen

Neuvottelukunta pyytää esityksiä toimialakohtaisen asiantuntijarekisteriin kokoamiseksi. Jäseneksi voi ilmoittautua myös avoimen haun kautta. Asiantuntijarekisteriin kutsutut asiantuntijat ovat rekisterissä toistaiseksi. Rekisterin kokoonpano tarkistetaan aika ajoin ja siihen voidaan tehdä täydennyksiä ja muutoksia. Asiantuntijat voivat erota rekisteristä omalla ilmoituksellaan. Asiantuntijarekisterin kokoamisen hallinnollista työtä hoitaa sihteeristö ja syntyvän rekisterin hallinnoinnista ja henkilörekisteristä vastaa Opetushallitus, joka myös käytännössä tekee nimityspäätökset ja asiantuntijarekisterin asiantuntijoiden muutospäätökset esittelystä.

4.1.5.3 Toimielinten jäsenmäärät

Opetus- ja kulttuuriministeriön kansalliselle neuvottelukunnalle osoittama määräraha-kehys määrittää neuvottelukunnan, alueellisten jaostojen ja asiantuntijarekisterin koot. Opetushallitus tuottaa opetus- ja kulttuuriministeriölle laskelman määräraha-kehysten määrittämistä varten. Alueellisia jaostoja on viisi, jotka koostuvat 10–12 jäsenestä. Asiantuntijarekisterissä on arviolta 3–4 henkilöä/toimialaa. Riippuen määräraha-kehyksestä, on tarpeen sisällyttää esimerkiksi yhteisiä Teams-perehdytyksiä ja -tapaamisia asiantuntijarekisterille, esimerkiksi 1–2 krt/vuodessa.

4.1.5.4 Toimialakohtaisen asiantuntemuksen hyödyntäminen

Neuvottelukunta hyödyntää asiantuntijarekisterin toimialakohtaisten asiantuntijoiden osaamista alakohtaisissa kysymyksissä, jotka liittyvät esimerkiksi tutkintorakenteen muutosesityksiin, ammatillisen koulutuksen työelämälähtöisyyteen tai muihin neuvottelukunnan käsittelemiin asioihin, joihin tarvitaan erityistä alakohtaista tuntemusta.

Alueelliset jaostot hyödyntävät alakohtaista osaamista ja tuntemusta tehtäviensä hoitamisessa, kuten esimerkiksi osaamisen hankkimiseen ja osoittamiseen, koulutussisältöjen ja koulutustarjonnan työelämävastaavuuteen sekä työllistymiseen ja jatko-opintoihin liittyvissä kysymyksissä. Aluejaoston työskentelyä tukeva sihteeristö saa suoraan heidän ylläpitämästään asiantuntijarekisteristä tietoa ketä asiantuntijaa voisi pyytää keskustelemaan ja kuultavaksi tietyssä asiakysymyksessä. Sihteeristö voi myös ennen aluejaostojen tapaamisia käydä keskustelua asiantuntijarekisterin edustajan kanssa asian valmistelua tehdessään.

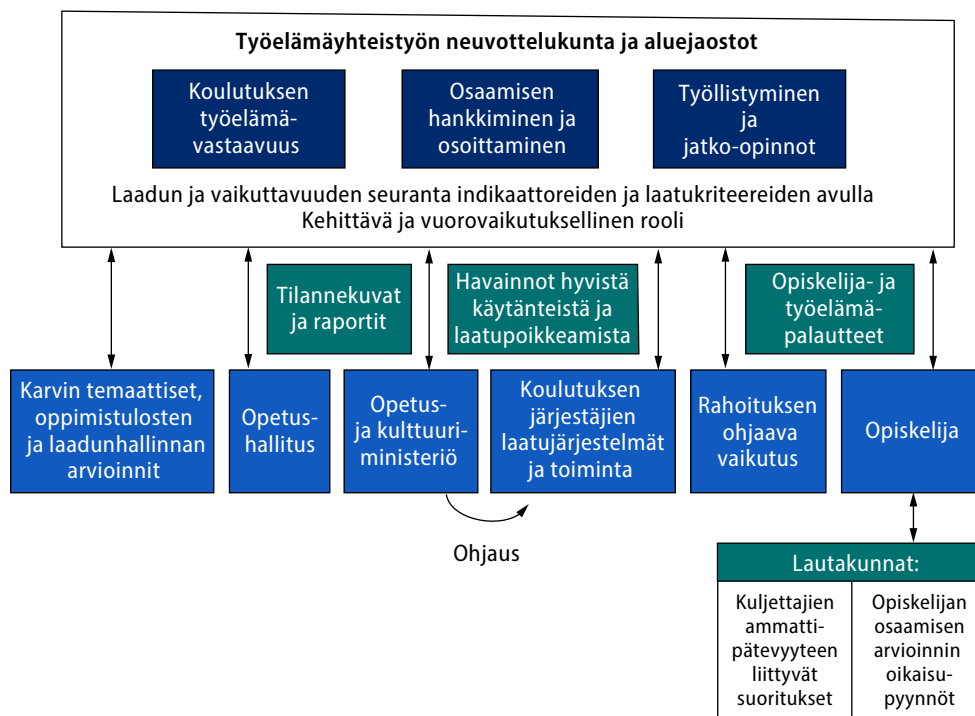
Neuvottelukunnan tehtävistä johtuen voi nousta tarve kuulla toimialakohtaista asiantuntijaa päätöksenteossa. Neuvottelukunta saa joko aluejaostolta tai suoraan asiantuntijarekisteristä tiedon siitä, ketä voisi kuulla neuvottelukunnan ajankohtaisessa asiassa. Jos useampia asiantuntijoita on saatavilla, voi neuvottelukunta päättää kuulla kaikkia ko. asiantuntijoita tai yksittäistä asiantuntijaa ennen neuvottelukunnan seuraavaa kokousta. Neuvottelukunta voi myös pyytää rekisterin asiantuntijoita neuvottelukunnan kokoukseen kuultavaksi tai keskustelemaan, kokousajankohtien ja asiasisältöjen mukaisesti.

Käytännössä asiantuntijarekisteriä ja sen rekisteriä ylläpitää Opetushallituksen virkahenkilöistä koostuva sihteeristö.

Opetushallituksen perusteasiantuntijat voivat myös hyödyntää asiantuntija-rekisteriä tutkinnon perusteiden uudistamisprosesseihin tai tutkintorakenteen muutosesitysten valmisteluun liittyvissä kysymyksissä.

4.2 Työelämäyhteistyön rooli ammatillisen koulutuksen laadunvarmistajana

Kuvio 8. Työelämäyhteistyön rooli ammatillisen koulutuksen laadunvarmistajana

Kansallisen neuvottelukunnan tehtävänä on arvioida ammatillisen koulutuksen kohtaantoa ja laatua kokonaisuutena. Neuvottelukunta ottaa tarvittaessa kantaa ammatillisessa koulutuksessa havaittuihin rakenteellisiin laatueroihin. Tällaisia saattavat olla esimerkiksi ongelmat kysynnän ja tarjonnan vastaavuudessa, työpaikalla tapahtuvan oppimisen ohjauksessa tai näyttöympäristöissä. Neuvottelukunta voi ottaa kantaa myös esimerkiksi havaintoihin koulutuksen saavutettavuudessa ja koulutuksen kyvykkyydessä tukea alueellista työllisyyttä ja innovaatiotoimintaa.

Kansallinen neuvottelukunta toimii jatkuvassa vuoropuhelussa Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen kanssa. Neuvottelukunta tekee arviointineuvostolle esityksiä arviointisuunnitelmaan sisällytettäväksi teemoiksi ennen arviointisuunnitelman hyväksymistä.

Kansallisen tason tehtävänä laadun varmistuksessa on arvioida ammatillisen koulutuksen laatua ja vaikuttavuutta kokonaisuutena. Neuvottelukunta ei käy vuoropuhelua yksittäisten järjestäjien tai alueiden kanssa.

Opetushallituksesta nimettävä pääsihteeri vastaa siitä, että neuvottelukunnalla on käytössään riittävä tilasto- ja muu aineisto arvioinnin laatimista varten.

4.2.1 Jaostojen rooli laadun varmistamisen näkökulmasta

Jaostojen tehtävänä on arvioida ammatillisen koulutuksen tarjonnan osuvuutta suhteessa alueiden kysyntään. Lisäksi jaostot arvioivat koulutuksen ja tutkintojen järjestämistä suhteessa alueen elinkeinojen ja julkisyhteisöjen osaamistarpeisiin. Alueelliset jaostot raportoivat sovitulla tavalla kansalliselle neuvottelukunnalle havainnoistaan ja mahdollisista laatupoikkeamista.

Jaostojen tehtävänä on tehdä tarvittaessa esityksiä Kansallisen koulutuksen arviointikeskukselle temaattisten arviointien aiheista ja toimia asiantuntijatahoina arviointien toteutuksessa.

Jaostoilla on osaltaan vastuu arviointitulosten ottamisessa huomioon alueellisessa kehittämisessä koulutuksen järjestäjien kanssa. Arviointitulosten valmistuttua jaostot käyvät vuoropuhelua järjestäjien kanssa siitä, miten tulosten tulisi vaikuttaa koulutukseen ja koulutustarjontaan.

4.2.2 Ammatillisen koulutuksen toiminnanohjauksen kokeilu

Jaostot ovat aktiivisesti yhteydessä toiminnanohjauksen kokeilussa mukana oleviin koulutuksen järjestäjiin. Tavoitteena on tukea kokeilujärjestäjien laadun ja vaikuttavuuden kehittämistä sekä tuoda esille työelämän näkökulmia koulutuksen järjestämiseen ja koulutustarjontaan.

4.3 Kuljettajien ammattipätevyys ja osaamisen arvioinnin oikaisupyynnöt

4.3.1 Kuljettajien ammattipätevyys

Opetushallituksen määräämällä työelämätoimikunnalla on työelämätoimikuntien lakisääteisten tehtävien lisäksi erityistehtävänä vastata kuorma- ja linja-auton kuljettajien ammattipätevyydestä annetun lain 15 §:ssä tarkoitetun kokeen järjestämisestä ja valvonnasta sekä mainitun lain 5 §:n 3 momentissa tarkoitetun todistuksen antamisesta. (Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017, 120 §). Ko. erityistehtävää hoitaa tällä hetkellä logistiikan työelämätoimikunta. Työelämätoimikuntien sihteeristö tukee työelämätoimikuntia niiden 120 §:n mukaisissa tehtävissä (Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017).

Lakisääteinen erityistehtävä pysyisi uudessa mallissa erillisenä uutena toimikuntana, jonka nimestä Opetushallitus päättää myöhemmin. Uuden toimikunnan työtä tukee ja koordinoi työelämäyhteistyön sihteeristö.

4.3.2 Osaamisen arvioinnin oikaisupyynnöt

Nykyisillä työelämätoimikunnilla on lakisääteisenä tehtävänä käsitellä 55 §:ssä tarkoitettuja tutkintokoulutuksen opiskelijan osaamisen arviointia koskevia oikaisupyynnöitä. (Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017, 120 §). Opetushallituksen määräämällä kasvatus- ja ohjauksen työelämätoimikunnan tehtävänä on lisäksi käsitellä yhteisten tutkinnon osien ja niiden osa-alueiden osaamisen arviointia koskevia oikaisupyynnöitä. Työelämätoimikuntien sihteeristö tukee työelämätoimikuntia niiden 120 §:n mukaisissa tehtävissä (Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017).

Osaamisen arviointia koskevien oikaisupyynnöiden käsittelyyn liittyvä lakisääteinen tehtävä organisoituisi uudessa mallissa uutena Opetushallituksen nimeämänä toimikuntana/lautakuntana, joka koostuisi asiantuntijoista ja jonka työtä tukisi ja koordinoisi työelämäyhteistyön sihteeristö. Toisessa vaihtoehtoisessa organisointumisen mallissa tehtävää hoitaisi sihteeristön asiantuntijat, jotka kokoontuisivat käsittelemään saapunutta osaamisen arvioinnin oikaisupyynnöitä viranomaistyönä ja kutsuisivat tarvittaessa asiantuntijoita kuultavaksi. Sihteeristön asiantuntijat olisivat jäseniä oikaisupyynnöitä käsittelevässä ryhmässä, joka muodostetaan ja nimetään Opetushallituksen toimesta.

Oikaisuvaatimusten käsittely Opetushallituksessa voisi mallintaa ylioppilastutkinnon arvioinnin muutoksenhakumenettelyä maksuineen.

4.4 Koulutustarpeiden ennakointi

Työryhmän toimikaudella koulutustarpeiden ennakointia ollaan järjestämässä uudelleen. Työryhmä toteaa, että työ- ja elinkeinoelämällä tulee jatkossakin olla riittävän vahva rooli ennakointiprosessissa ja tulosten arvioinnissa. Määrällisten mittareiden lisäksi on huomioitava laadullisten ennakointitarpeiden merkitys.

Opetus- ja kulttuuriministeriö on asettanut tammikuussa 2026 laajapohjaisen työryhmän laatimaan esitystä keskipitkän ja pitkän aikavälin koulutustarpeen ennakoinnin kehittämiseksi. Työryhmän tulee työssään laatia ehdotus ennakoinnin ja koulutustarvetta koskevan vuoropuhelun järjestämiseksi. Ryhmässä ovat edustettuina opetus- ja kulttuuriministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö ja Opetushallitus. Ryhmän työtä tukee laajennettu ryhmä, jossa ovat edustettuina työelämän järjestöt, ammatillisen koulutuksen ja korkeakoulujen edunvalvontaorganisaatiot sekä Suomen Kuntaliitto. Ryhmän tulee saada työnsä päätökseen 31.1.2027 mennessä.

Liite 1. Työryhmän jäsentahojen täydentävä lausuma

Laki ammatillisesta koulutuksesta määrää, että ”tutkinnoissa, koulutuksessa ja niiden järjestämisessä tulee ottaa huomioon työ- ja elinkeinoelämän tarpeet. Tutkintoja ja koulutusta suunniteltaessa, järjestettäessä, arvioitaessa ja kehitettäessä sekä osaamistarpeita ennakoitaessa tulee tehdä yhteistyötä työ- ja elinkeinoelämän kanssa.”

Työelämätoimikunnat ovat olleet keskeinen ja rakenteellinen osa ammatillisen koulutuksen työelämäyhteistyötä. Niiden tehtävänä on ollut osallistua näyttöjen toteutuksen ja osaamisen laadun arviointiin, osallistua ammatillisen koulutuksen tutkintorakenteen sekä ammatillisten tutkintojen ja niiden perusteiden kehittämiseen sekä käsitellä oikaisupyynnöt.

Olemassa olevan työelämätoimikuntarakenteen kehittämiseksi työryhmän toimeksiantona oli valmistella esityksiä työelämäyhteistyön uudistamiseksi ammatillisen koulutuksen järjestelmän ja tutkintorakenteen kehittämisessä. Yhtenä keskeisenä tavoitteena työlle oli laatia ehdotus siitä, miten työelämän näkyvyyttä ja vaikuttavuutta osana ammatillisen koulutuksen järjestelmää voidaan parantaa.

Ammatillisen koulutuksen järjestelmä on sekä sisäisten että ulkoisten muutosten keskellä. Vihreä ja digitaalinen kaksoissiirtymä muuttaa toimialoja ja ammatteja asettaen kokonaan uudenlaisia tarpeita osaamiselle. Ikäluokkien pieneneminen, lisääntyvä maahanmuutto ja tarve aikuisten osaamisen uudistamiselle pakottavat pohtimaan ammatillisen koulutuksen rakenteita ja toteuttamista uudella tavalla. Parlamentaarinen sopu velkajarrusta uhkaa ammatilliseen koulutuksen käytettävissä olevia resursseja. Ammatillisen koulutuksen toiminnanohjauksen kokeilulla tavoitellaan ammatillisen koulutuksen laadun, vaikuttavuuden ja saavutettavuuden vahvistamista. Kaikki mainitut muutokset ovat sellaisia, joissa onnistuminen edellyttää työ- elinkeinoelämäyhteistyön vahvistamista.

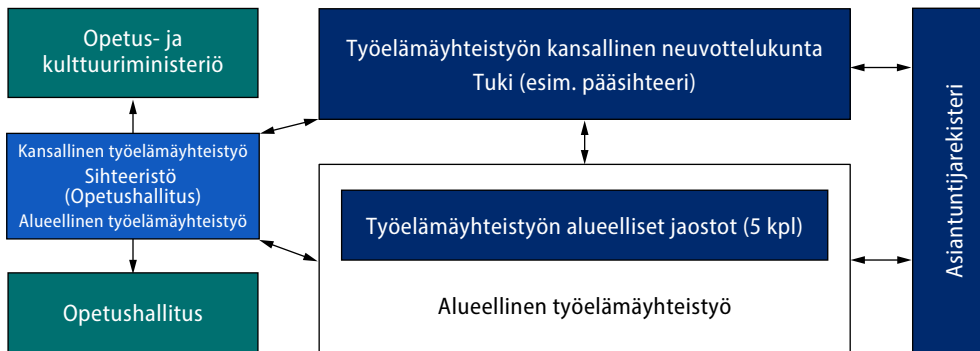
Raportissa on esitelty tiiviisti työelämäyhteistyön rakenteita eräissä muissa Euroopan maissa. Kansallisen koulutuksen arviointikeskus KARVIN työelämäsiirtymiä ammatillisesta peruskoulutuksesta tarkastellut kansainvälinen paneeli nosti omassa arviointiraportissaan ammatillisen perustutkinnon suorittaneiden

korkean työttömyyden yhdeksi merkittäväksi taustatekijäksi työelämäyhteyksien heikkouden. Tämänkin vuoksi työryhmän tekemä työ ammatillisen koulutuksen työelämäyhteistyön uudistamiseksi on ajankohtaista ja merkittävää.

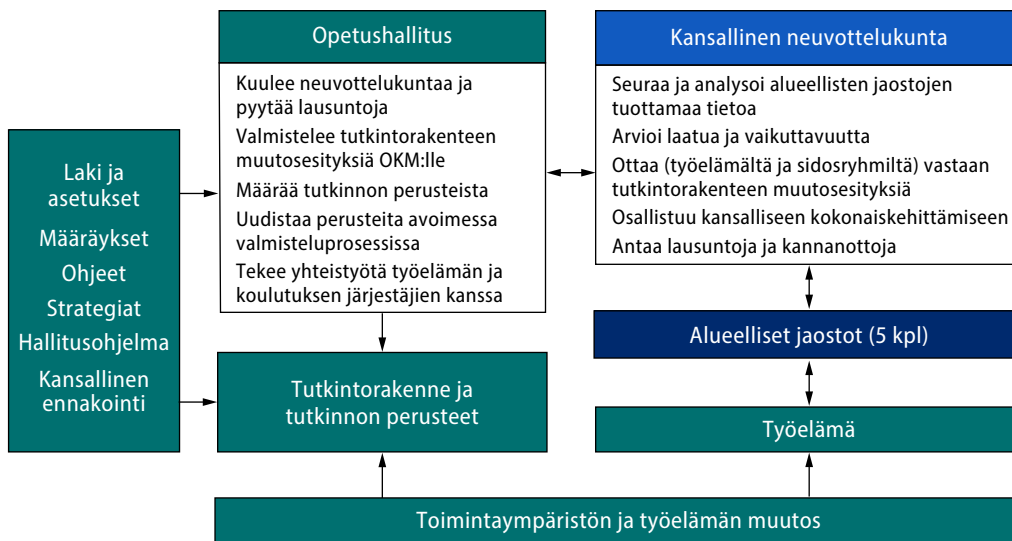
Kesken työryhmän työskentelyn kävi ilmi, ettei työelämätoimikuntien toimintaan ole jatkossa käytettävissä resursseja, ja että työelämätoimikunnat lakkautetaan. Allekirjoittaneet työryhmän jäsenet pitävät välttämättömänä ja ensisijaisen tärkeänä, että ammatillisen koulutuksen työelämäyhteyttä vahvistetaan kaikilla tasoilla. Työ- ja elinkeinoelämän osallistuminen ammatillisen koulutuksen kehittämiseen tarvitsee tuekseen virallisen kansallisen rakenteen, muuten ammatillista koulutusta on mahdotonta kehittää paremmin vastaamaan työ- ja elinkeinoelämän tarpeita sekä yhteiskunnan odotuksia.

- Asiantuntija Mikko Vieltojärvi, Elinkeinoelämän keskusliitto, EK
- Koulutus- ja työllisyysasioiden päällikkö Mikko Heinikoski, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö, SAK ry
- Asiantuntija Riina Nousiainen, STTK ry
- Koulutuspolitiikan päällikkö Miika Sahamies, Akava ry
- Koulutuspolitiikan asiantuntija Mikko Kinnunen, Suomen Yrittäjät ry
- Asiantuntija Mertzi Bergman, Kunta- ja hyvinvointialueyönantajat, KT
- Johtaja Susanna Aro, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto, MTK ry
- Toiminnanjohtaja Jonas Laxåback, Svenska lantbruksproducenternas centralförbund SLC r.f.
- Neuvottelupäällikkö Ulla Westermarck, Kirkon työmarkkinalaitos
- Erityisasiantuntija Lauri Kurvonen, Opetusalan Ammattijärjestö OAJ ry

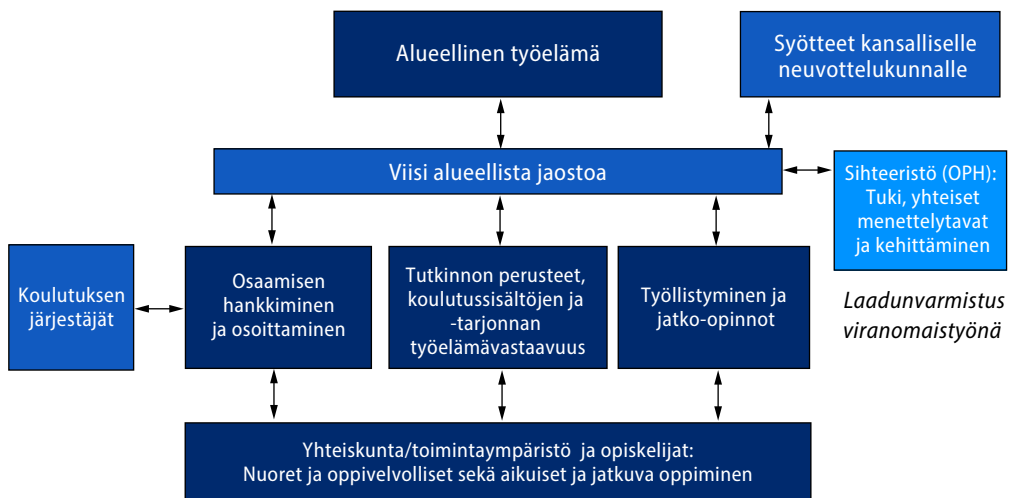
Liite 2. Työelämäyhteistyön organisointi

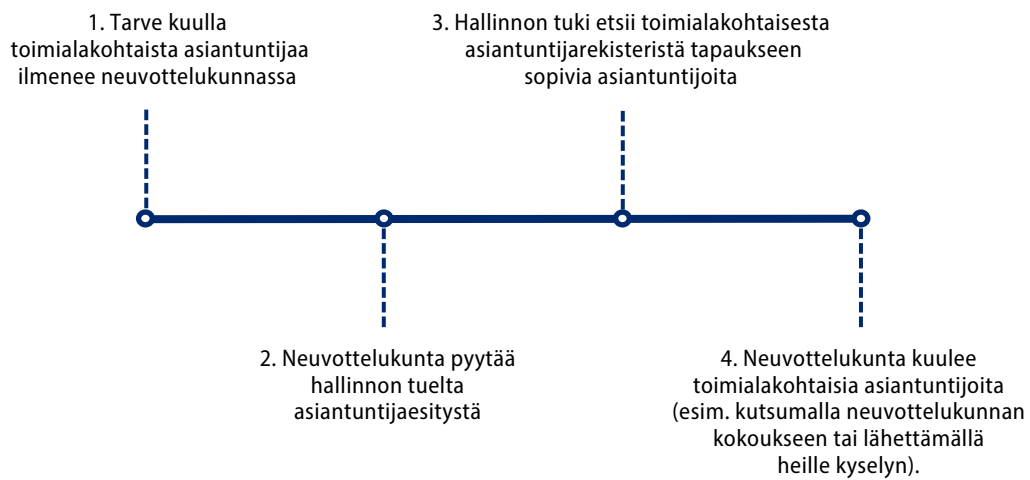
Liite 3. Kansallisen työelämäyhteistyön organisointi

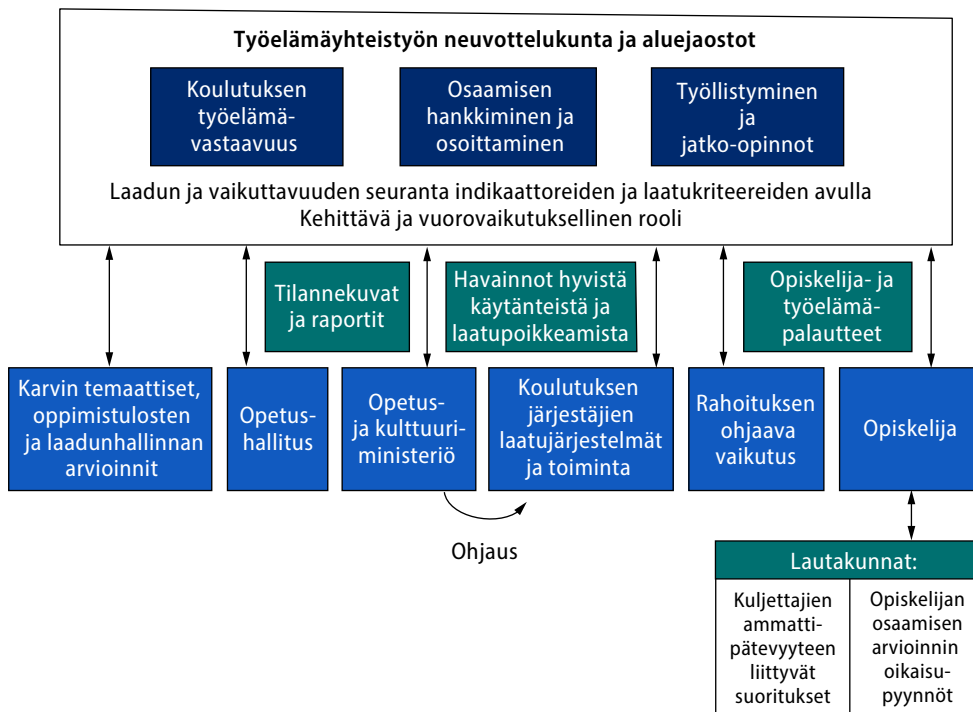
Liite 4. Alueellisen työelämäyhteistyön organisointi

Liite 5. Toimialakohtaisen asiantuntijarekisterin prosessikuvaus

Liite 6. Työelämäyhteistyön rooli ammatillisen koulutuksen laadunvarmistajana

OPETUS- JA
KULTTUURIMINISTERIÖ

Meritullinkatu 10
PL 29, 00023 Valtioneuvosto
p. 0295 16001
okm.fi

ISSN 1799-0351 PDF
ISBN 978-952-415-405-5 PDF